

UiO • **Det juridiske fakultet**

Barns rettsstilling som fornærmet i familievoldssaker

Kandidatnummer: 620

Leveringsfrist: 25.04.14

Antall ord: 17 716

"Pappas hender strammer seg rundt mammas hals, knokene hvitner. Mammas hode dunker mot bilvinduet. Hardt. Dødsangsten lyser i øynene hennes. Jeg skriker. Et øredøvende skrik som fyller bilen. Langsamt slipper pappa endelig taket. Alt er stille. Pappa vrir om tenningsnøkkelen og kjører hjem. Jeg har reddet mamma fra døden. Igjen."

"Lyspunktet- når volden tar slutt"

Trine Pettersen

INNHALDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	5
1.1	AKTUALITET, TEMA OG PROBLEMSTILLING	5
1.2	BARN OG FAMILIEVOLD	6
	1.2.1 BARN.....	6
	1.2.2 HVA MENES MED FAMILIEVOLD?	7
1.3	RETTSKILDER	9
1.4	AVGRENSNING	11
2	AVDEKKING OG ANMELDELSE AV FAMILIEVOLDSSAKER DER BARN ER FORNÆRMET	13
2.1	INNLEDNING	13
2.2	POLITIETS MØTE MED BARN SOM ER UTSATT FOR FAMILIEVOLD	13
2.3	MELDING FRA OFFENTLIG MYNDIGHET ELLER ANDRE	16
	2.3.1 BORGERNES AVVERGINGSPLIKT	17
	2.3.2 OFFENTLIGE ORGANERS OPPLYSNINGSPLIKT OG OPPLYSNINGSRETT	18
2.4	NÅR ER ET BARN Å ANSE SOM FORNÆRMET?	22
2.5	HVEM HAR KOMPETANSE TIL Å BEGJERE PÅTALE NÅR BARN ER FORNÆRMET?	24
2.6	RETT TIL BISTANDSADVOKAT	26
	2.6.1 BISTANDSADVOKATENS SÆRLIGE OPPGAVER NÅR BARN ER FORNÆRMET	26
	2.6.2 HVEM ER BISTANDSADVOKATENS KLIENT?	27

3	ETTERFORSKNING AV FAMILIEVOLDSSAKER DER BARN ER FORNÆRMET	29
3.1	INNLEDNING	29
3.2	AVHØR AV FORNÆRMEDE – REGLER OG FREMGANGSMÅTE.....	29
	3.2.1 MINDREÅRIGES FORKLARINGSPLIKT.....	30
	3.2.2 LEDELSE AV DOMMERAVHØR.....	33
	3.2.3 FRISTEN FOR GJENNOMFØRELSE AV DOMMERAVHØR.....	34
	3.2.4 HVOR SKAL DOMMERAVHØR FORETAS?.....	35
	3.2.5 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV DOMMERAVHØR	35
	3.2.6 FORMANING VED DOMMERAVHØR	39
	3.2.7 LYD- OG BILDEOPPTAK AV AVHØRET	39
	3.2.8 GJENTATTE AVHØR.....	40
3.3	OPPNEVNING AV SETTEVERGE FOR BARN I FAMILIEVOLDSSAKER	41
	3.3.1 NÅR SKAL DET OPPNEVNES SETTEVERGE?	42
	3.3.2 HVEM OPPNEVNER SETTEVERGE?.....	42
	3.3.3 HVEM KAN OPPNEVNES SOM SETTEVERGE?	44
4	SÆRLIGE TREKK VED HOVEDFORHANDLING DER BARN ER FORNÆRMET	46
4.1	INNLEDNING	46
4.2	FORBEREDELSE TIL HOVEDFORHANDLING.....	46
4.3	GJENNOMFØRING AV HOVEDFORHANDLING	48
	4.3.1 UNNTAK FRA BEVISUMIDDELBARHETSPRINSIPPET OG MUNTlighETSPRINSIPPET – HENSynet TIL KONTRADIKSJON VED AVSPILLING AV DOMMERAVHØR	49

4.3.2	FAKTORER SOM KAN AVGJØRE DOMMERAVHØRETS BEVISVERDI OG MOMENTER I	
	VURDERINGEN AV BARNES TROVERDIGHET	51
5	VURDERING AV SÆRSKILTE UTFORDRINGER.....	55
5.1	INNLEDNING	55
5.2	MEDISINSKE UNDERSØKELSER.....	55
5.3	MANGLENDE RETNINGSLINJER FOR OPPNEVNELSE AV SETTEVERGE I	
	FAMILIEVOLDSSAKER.....	57
5.4	ALTERNATIV AVHØRSMODELL FOR DE YNGSTE BARNA.....	59
5.5	UTFORDRINGER VED AVDEKKING AV SAKER DER BARN ER UTSATT FOR FAMILIEVOLD..	61
5.6	KONSEKVENSENE AV OVERSKRIDELSE AV FRISTEN FOR GJENNOMFØRING AV	
	DOMMERAVHØR.....	62
5.7	ULIKE ALDERSGRENSER FØRER TIL TOLKNINGSTVIL	65
5.8	VIL DET VÆRE JURIDISK FORSVARLIG Å LA POLITIET FÅ ANLEDNING TIL Å AVHØRE BARN	
	UTEN INVOLVERING AV DOMSTOLENE?	66
6	VEIEN VIDERE	69
6.1	NOEN GRUNNER TIL OPTIMISME INNENFOR FAGOMRÅDET	69
6.2	OMRÅDER SOM FORTSATT KREVER STYRKET INNSATS.....	69
6.3	AVSLUTNING	70
7	KILDEOVERSIKT	72

1 INNLEDNING

1.1 Aktualitet, tema og problemstilling

Vold og andre overgrep som begås overfor familiemedlemmer og andre nærstående er et betydelig samfunnsproblem som har fått økt oppmerksomhet i samfunnet de siste årene.¹ Politidirektoratet offentliggjorde 23. januar 2013 en statistikk som viste at antall anmeldelser om vold i nære relasjoner de fem siste årene har økt med 75,5%.² I 2013 ble det registrert 2 829 anmeldelser for mishandling i familieforhold. Dette var en økning på 10,6 % sammenlignet med 2012.³

Det er flere faktorer som ligger bak denne økningen. Både politiet og samfunnet generelt har rettet større fokus på denne type saker de siste årene. Også media har gitt temaet økt oppmerksomhet den siste tiden. Etableringen av ordningen med familievoldskordinator og utvidet adgang til bistandsadvokat er tiltak som kan ha bidratt til økende antall anmeldelser.⁴

I de senere år har man fått økt kunnskap om hvor skadelig det er for barn å leve med vold, både ved å være direkte utsatt for vold, samt ved å være vitne til at andre familiemedlemmer utsettes for vold.⁵ De fysiske og psykiske skadene barn kan få etter å ha vært utsatt for familievold kan ofte være omfattende og langvarige, da mishandlingen begås av personer som skal være de som gir barnet den nødvendige trygghet og omsorg.⁶ Det er i tillegg vanskelig å oppdage, og således forhindre, familievold ettersom handlingene oftest begås i det private rom.

---

¹ Riksadvokaten (3/2008)

² Kommenterte STRASAK-tall 2012 s. 13

³ Kommenterte STRASAK-tall 2013 s. 11

⁴ Kommenterte STRASAK-tall 2012 s. 13

⁵ NOU 2003: 31 s. 43-44, 61-67, 130-137

⁶ Prop.97 L (2009-2010) s. 31

Jeg har under studiet jobbet som saksbehandler i Juridisk rådgivning for kvinner (JURK), og arbeidet der med ulike prosjekter og problemstillinger knyttet til familievold. I mitt arbeid så jeg at barn i disse sakene så ut til å ha et svakere rettsvern enn voksne fornærmede, oftest mor, i familievoldssaker. Dette har motivert meg til å velge barns rettsstilling som fornærmet i familievoldssaker som tema for masteroppgaven.

I oppgaven vil jeg først gjøre rede for barns rettsstilling som fornærmet i familievoldssaker. I kapittel 2 til 4 er oppgaven strukturert og basert på de ulike stadiene i straffesak, og jeg vil her redegjøre for de særlige regler som gjør seg gjeldende for mindreårige fornærmede i henholdsvis avdekkingsfasen, etterforskningsfasen og ved hovedforhandling. Jeg vil dernest i kapittel 5 foreta en vurdering av enkelte faktiske og rettslige utfordringer samfunnet står overfor når barn er fornærmet i familievoldssaker, blant annet ved å drøfte om de virkemidlene samfunnet har til rådighet er gode nok til å ivareta rettsvernet til disse barna.

1.2 Barn og familievold

Ord og begreper kan ha ulikt innhold i ulike fagmiljøer. For eksempel kan ordene ha en betydning i juridisk sammenheng, og en annen innenfor psykologien.⁷ Da dette er en juridisk oppgave vil det tas utgangspunkt i begrepenes juridiske betydning. Nedenfor gis en beskrivelse av hva som legges i begrepene ”barn” og ”familievold” i denne oppgaven.

1.2.1 Barn

Norsk lovgivning opererer med ulike definisjoner for hva som anses som barn. Etter Almindelig borgelig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 19 (strl.) § 46 er den kriminelle lavalder 15 år, mens den seksuelle lavalder er 16 år, jf. strl. § 196. 16 år er også den øvre grensen

---

⁷ Handlingsplan (2014-2017) s. 47

for dommeravhør, jf. lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25 (strpl.) § 298.

Lov om vergemål av 26. mars 2010 nr. 9 (vgml.) § 2 og § 11 sier at personer under 18 år er under vergemål, og at personer som ikke har fylt 18 år er å anse som mindreårige. Videre fremgår det av Kongeriget Norges Grundlov (grl) av 17. mai 1814. § 50 første ledd at man er stemmeberettiget det året man fyller 18 år. Også Convention on the Rights of the child av 20. November 1989 (FNs barnekonvensjon) Article 1, definerer barn som ” *...a child means every human being below the age of eighteen years...* ”.

I oppgaven vil begrepet ”små barn” bli benyttet. Hva som menes med ”små barn” fremgår ikke klart av verken lovgivningen eller dommeravhørforskriften. I Ot.prp.nr. 19 (1996-97) ansees små barn å være barn opp til 5-7 år.⁸ Videre fremgår det av Justis- og politidepartementet rundskriv G-70/98 at barn under skolepliktig alder er å anse som ”små barn”.⁹ Det siste støttes opp av Rapport etter utprøving av sekvensielle avhør av førskolebarn (Rapport om sekvensielle avhør).¹⁰

Når det i oppgaven generelt snakkes om ”barn”, legges det til grunn, med mindre annet følger av lov eller forskrift ref. over, ethvert menneske under 18 år. Når det snakkes om ”små barn” legges til grunn ethvert menneske under 5-7 år. Begrepene ”små barn” og ”de yngste barna” vil bli brukt synonymt i det følgende.

1.2.2 Hva menes med familievold?

Å definere begrepet ”vold” er utfordrende, da det er ulike oppfatninger i ulike fagmiljøer om hvilke handlinger som skal omfattes av voldsbegrepet. En forskjell knytter seg til hvor

---

⁸ Ot.prp.nr. 19 (1996-1997) pkt. 3

⁹ Justisdepartementet (G-70/98) s. 18

¹⁰ Rapport om sekvensielle avhør s. 1

alvorlig hendelsene skal være for at det kan betegnes som ”vold”. Her vil den juridiske forståelsen legges til grunn og både handlingens grovhet, frekvens og varighet er momenter som kan si noe om hva slags type vold man står overfor.¹¹

I straffeloven omfatter begrepet ”vold” blant annet termene ”legemsfornærmelse”, ”legemsbeskadigelse”, ”voldtekt”, ”tvang”, ”trusler” og ”frihetsberøvelse”.¹² Vold er altså ikke et fast avgrenset begrep, men et samlebegrep som favner vidt. Dette gjør det utfordrende å gi voldsbegrepet en definisjon. Vern om den personlige integritet står sterkt i dagens samfunn, derfor skal handlingens virkning på offeret også tas hensyn til ved vurderingen av om en handling er å anse som ”vold”.¹³

Straffeloven § 219 er bestemmelsen som regulerer familievold. Bestemmelsen rammer den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenker, grovt eller gjentatt mishandler en nærstående. I bestemmelsen må både fysisk, seksuell, økonomisk, materiell, psykisk og latent vold regnes som straffbare handlinger. Voldsbegrepet favner vidt etter denne bestemmelsen, som er ment å fange opp kompleksiteten og helheten i familievoldssakene.¹⁴

Det typiske med familievoldssaker, er at lovbrøyteren og den fornærmede har tette og langvarige relasjoner og felles bolig. Personkretsen er angitt i strl. § 219, og gir en avgrensning av hvilke personer som er naturlig å omtale når det snakkes om familievold.¹⁵ Voldsutøvers tidligere eller nåværende ektefelle eller samboere, deres barn og foreldre, samt noen i samme husstand eller noen som er i voldsutøvers omsorg, er personkretsen bestemmelsen har til hensikt å beskytte.

---

¹¹ NOU 2003: 31, pkt. 3.4

¹² Strl. §§ 228, 229, 231, 192, 222, 227 og 223

¹³ Grønne (2009)

¹⁴ Meld.St. 15 (2012-2013) pkt. 1.1.3, pkt. 9.2.1

¹⁵ Riksadvokaten (3/2008) s. 1

Når barn er fornærmet i familievoldssaker er det som oftest barnas foreldre som utøver volden. Dette er en faktor som innebærer at sakene anses som særlig alvorlige. Høyesterett har i avgjørelsen Rt. 2004 s. 844 beskrevet det som skiller familievold fra annen type vold, og uttalte følgende om vurderingen av forholdets straffverdighet:

”Sentralt i vurderingen av hvor straffverdig forholdet er, blir ikke bare hvor grove voldshandlingene er, men også mishandlingens varighet, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og det at handlingene skjer skjult – i hjemmet, som skulle være et trygt sted. Den frykten for vold – følelsen av å leve i et trusselregime – som blir skapt, kan oppleves som langt verre enn de enkelte voldshandlingene.”¹⁶

Ved avgjørelsen Rt. 2010 s. 949 utvidet Høyesterett familievoldsbegrepet til også å beskytte barn som indirekte utsettes for mishandling ved at barnets nærmeste utsettes for vold. Avgjørelsen vil bli omtalt nærmere i punkt 2.4.

I stortingsmelding nr. 15 (2012-2013) omtales vold i familien som ”vold i nære relasjoner”. I denne stortingsmeldingen brukes betegnelsen ”vold i hjemmet” eller ”vold i familien” blant annet om den volden barn opplever fra dem de bor sammen med. I oppgaven vil begrepene ”familievold”, ”vold i nære relasjoner” og ”vold i hjemmet” brukes som synonyme begreper.

1.3 Rettskilder

I oppgaven vil lov, forskrift, rettspraksis og forarbeider bli benyttet som de sentrale rettskilder. I tillegg vil andre kilder som juridisk litteratur og forvaltningspraksis bli brukt for å belyse rettstilstanden samlet sett. Redegjørelsen for rettstilstanden vil bli gjort i henhold til den ordinære rettskildelæren.

---

¹⁶ Rt 2004.844 avs. 13

Siden lovgivningen innenfor rettsområdet spenner vidt, har det vært nødvendig med en omfattende kildebruk.

De mest sentrale rettskildene i oppgaven er de relevante lovtekstene. Straffeloven er en viktig kilde da strl. § 219 er bestemmelsen som regulerer familievold. Straffeprosessloven er utgangspunktet for oppgavens inndeling, og er derfor en særlig sentral rettskilde da loven regulerer rettergangen i straffesaker - herunder familievoldssaker der barn er fornærmet. Den nye vergemålsloven vil også være en viktig kilde, da den regulerer barn som er under vergemål og deres kompetanse til å foreta rettslige handlinger.¹⁷ Det er de siste årene gjort en rekke lovendringer innenfor det aktuelle rettsområdet. Noen av endringene er blant annet ny ordlyd i straffelovens § 219, utvidet adgang til bistandsadvokat strpl. 107a a), ny bestemmelse i strpl. § 93 g, og ny habilitetsbestemmelse i vgml. 34, noe som har gitt tilfang av nyere lovforarbeider, se nedenfor.

Forskrift om dommeravhør og observasjon (dommeravhørforskriften) av 2. oktober 1998 og forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) av 28. juni 1985 nr. 1679 er sentrale kilder i oppgaven, da de på noen sentrale områder bidrar til å klargjøre de særlige regler som gjør seg gjeldende når barn er fornærmet.

Rettspraksis vil bli benyttet som rettskilde, blant annet for å belyse de faktorer som kan avgjøre dommeravhørets bevisverdi, og se hva retten legger vekt på når den vurderer barns troverdighet. Avgjørelser fra lagmannsrett og tingrett har mindre rettskildemessig vekt enn avgjørelser fra Høyesterett, men det vil vises til underrettspraksis der dette vil bidra til å belyse sentrale spørsmål.

Som følge av lovendringer de siste årene foreligger det som nevnt omfattende forarbeider av nyere dato, som gir tolkningsbidrag til hvordan bestemmelsene skal forstås og praktiseres. En av de mest sentrale forarbeidene vil være Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) Om

---

¹⁷ Vgml. § 2 a)

lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte). Videre vil NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold, NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter, gi detaljert informasjon om rettstilstanden på området, og kaster lys over rettslige problemstillinger som Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) ikke tar for seg. Høyesterett har referert til disse i relevant rettspraksis, for eksempel Rt. 2010 s. 949. Mange av forslagene i NOU 2006: 10 er relevante for barn som er fornærmet i familievoldssaker, og har fått tilslutning jf. lovendringer 7. mars 2008 (lov nr. 5).¹⁸

Videre vil Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008 Familievold og rundskriv fra Justis- og politidepartementet G-70/98 (1998-10-23) om forskrift om dommeravhør og observasjon m.m bli brukt som kilder. Rundskrivene bidrar til å belyse hvordan familievoldssaker skal bli behandlet i praksis.

Det meste av den juridiske litteraturen på fagområdet gir generelle fremstillinger av straffeprosessen, og det finnes lite litteratur som tar for seg barns rettsstilling som fornærmet. Robberstad trekker imidlertid i sin litteratur frem noen av de særlige reglene som gjør seg gjeldende når barn er fornærmet i straffesaker, og i noen grad i familievoldssaker.¹⁹ Robberstad ga nylig ut en ny utgave av boken ”Bistandsadvokaten”, som er den nyeste litteraturen på området.²⁰ Denne har gitt viktig innsikt i flere sentrale spørsmål.

1.4 Avgrensning

Flere av temaene og problemstillingene som drøftes i oppgaven, vil også gjøre seg gjeldende når barn er fornærmet i andre typer straffesaker. Noen av temaene gjelder også i

---

¹⁸ Riksadvokaten (3/2008) s. 2

¹⁹ Robberstad (2014)

²⁰ Robberstad (2014)

andre typer straffesaker der barn er fornærmet, for eksempel gjennomføringen av dommeravhør. Disse problemstillingene vil kun bli drøftet i oppgaven i den utstrekning det bidrar til å belyse barns rettsstilling som fornærmet i familievoldssaker.

Det avgrenses mot eventuelle sivilrettslige tilgrensede problemstillinger. Tilstøtende temaer som blant annet beskyttelsesvedtak som kan iverksettes av politiet, krav på erstatning og problemstillingene som gjør seg gjeldende med samvær ved voldsutøvelse i nære relasjoner, vil derfor ikke gjøres rede for her. Dette gjelder med unntak av der det faller naturlig innenfor oppgavens tema.

Oppgaven avgrenses videre mot de berøringspunkter som vil ligge mot internasjonal rett. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30 (menneskerettsloven) § 2, FNs barnekonvensjon art. 12 og art. 19 samt Convention for the Protection Human Rights and Fundamental Freedom of 4. November 1950 (EMK) art. 6, er bestemmelser som berører temaet, men som det ikke har vært rom for å inkludere i oppgaven.

2 AVDEKKING OG ANMELDELSE AV FAMILIEVOLDSSAKER DER BARN ER FORNÆRMET

2.1 Innledning

Det vil i det følgende gjøres rede for de særlige bestemmelser som gjør seg gjeldende i avdekkingsfasen der barn er fornærmet i familievoldssaker. Først vil det gjøres rede for politiets møte med barn som er utsatt for familievold og bestemmelsene som regulerer anmeldelse, avvergingsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett. Avslutningsvis vil denne delen nærmere beskrive når et barn er å anse som fornærmet, hvem som har kompetanse til begjære påtale i disse sakene, og barns selvstendige rett til bistandsadvokat.

2.2 Politiets møte med barn som er utsatt for familievold

I familievoldssaker vil det ofte være vanskelig for politiet å fastslå hva som faktisk har skjedd. Det er ofte få eller ingen andre vitner til volden enn familiemedlemmene selv, og det er derfor særlig viktig at første politipatrulje som kommer til familien får god oversikt over situasjonen.

Når politiet møter familier der det har vært melding om familievold, er en av deres viktigste oppgaver å undersøke om partene har barn. Har partene barn, er det viktig at politiet kartlegger i hvilken grad barnet eller barna har opplevd volden, enten direkte eller ved å være vitne til den. Etter en kartlegging av situasjonen skal politiet vurdere om de skal kontakte barnevernstjenesten på bakgrunn av den kunnskapen de ha fått etter sitt første møte med barnet eller barna på stedet, samt vurdere om forholdet skal anmeldes og om det skal iverksettes etterforskning.²¹ Politiet fungerer derfor som en ”portvokter” for når andre sentrale aktører som barnevernstjenesten og krisesenter kontaktes.²²

---

²¹ Veileder for politiet s. 29

²² Aas (2009) s. 296

Siden det ofte er få eller ingen vitner til voldshendelsen utover familiemedlemmene, må politiet være særlig oppmerksom på barns situasjon og væremåte når de ankommer stedet der det er melding om familievold. Politiet må ikke ta forelderens forklaring for gitt om at barnet ikke er berørt av det som har foregått. Det at politiet kommer til hjemmet kan være barnet eller barnas eneste mulighet til å få forholdet oppdaget, slik at de kan få den hjelpen de trenger.²³

Det er viktig at politiet ikke anser familievoldssaker som ”husbråk”. Med ”husbråk” mens her den betegnelsen politiet ofte tidligere brukte når de behandlet meldinger om familievold. Riksadvokaten har gjort det klart at det ikke er akseptabelt å behandle meldinger om vold i familien som ”husbråk”, som etter utrykning anses ”oppgjort på stedet”.²⁴ Barn har ulike måter å håndtere vanskelige situasjoner på, og at et barn tilsynelatende er uberørt, behøver ikke å bety at barnet ikke har blitt eksponert for vold.²⁵

Politiet har etter lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) § 13 andre ledd og Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 nr. 3963 (politiinstruksen) § 12-4 første ledd et ansvar for å ta hånd om barn de treffer, der omstendighetene er slik at det ”klart innebærer en alvorlig risiko for barns helse eller utvikling” å la barnet forbli der det er. Politiet må i slike tilfeller ”umiddelbart sørge for at barna blir brakt til verge eller annen foresatt, eller om nødvendig til barnevernsmyndighetene”.²⁶ Politiet plikter også i tilfeller der de får ”kjennskap til eller mistanke om at barn mishandles av foreldre, foresatte eller andre som barnet bor sammen med”, melde fra om dette straks til barnevernstjenesten etter påtaleinstruksen § 5-2. Det fremgår av politiets veileder for familievoldssaker at meldeplikten også omfatter barn som er vitne til vold.²⁷

---

²³ Veileder for politiet s. 28

²⁴ Riksadvokaten (3/2008) s. 2

²⁵ Veileder for politiet s. 28

²⁶ Politiloven § 13 andre ledd

²⁷ Veileder for politiet s. 29 sml. Rt 2010.949

Språkproblemer er en utfordring politipatruljene ofte møter når de er på utrykning i familievoldssaker. Hvis det i disse situasjonene oppstår behov for tolk, bør det utvises forsiktighet ved å bruke en eller flere av familiemedlemmene som tolk, særlig overfor barn. I verste fall tolkes det bevisst ukorrekt fordi tolken ønsker å beskytte seg selv eller andre.²⁸

Hvordan politipatruljen tolker familiekonflikten er avgjørende for om bistand blir tilkalt, og om det nedskrives anmeldelse og etterforskning iverksettes. Politiet oppgir selv en rekke begrunnelser for ikke å skrive anmeldelser. Både voldens alvorlighetsgrad, manglende samarbeid, et utydelig hendelsesforløp, knapphet av ressurser i form av mannskapsmangel, tidkrevende skrivearbeid, samt kunnskapsmangel om familievold, er omstendigheter politiet selv oppgir som årsaker til at flere utrykninger ikke ender i anmeldelse.²⁹

Riksadvokaten presiserer i rundskrivet fra 2008 at det forventes at det skal etableres straffesak i familievoldssaker, der anmeldelse vil være første steg:

”For alle tilfeller gjelder at straks politiet forstår at en kan stå overfor en familievoldssak, skal det settes i gang etterforskning for å klarlegge hva slags straffbare forhold som kan være begått og deres omfang og varighet.”³⁰

Det at polititjenestemennene har kunnskap om familievold, og barns rettigheter i disse sakene, er nødvendig for at politiet skal kunne ta forsvarlige valg og beslutninger når de møter voldsutsatte barn.

---

²⁸ Veileder for politiet s. 29

²⁹ Geir Aas (2009) s. 172-174, 294

³⁰ Riksadvokaten (3/2008) s. 3

2.3 Melding fra offentlig myndighet eller andre

Av naturlige årsaker kan eller vil ikke barn som er utsatt for familievold selv anmelde eller melde fra om volden. For å kunne avdekke forhold der barn er utsatt for familievold, må borgere og involverte offentlige myndigheter være oppmerksomme og melde fra når det er mistanke om vold.

Pliktene og rettighetene er regulert i ulike lover, og begrepsbruken er derfor noe ulik. I det følgende vil begrepene *anmeldelse* (om å inngi anmeldelse til politiet), *avvergingsplikt* (om borgernes generelle plikt til å hindre forbrytelser), *opplysningsplikt* (om plikten til å avgi opplysninger etter pålegg) og *opplysningsrett* (om retten til å anmelde eller gi opplysninger av eget initiativ) bli benyttet.

En anmeldelse er en melding til politi eller påtalemyndighet om et straffbart forhold.³¹ Alle kan anmelde et straffbart forhold, også polititjenestemenn.³² Avvergingsplikt er videre en plikt alle har til å avverge visse forbrytelser.³³

I noen tilfeller har offentlig myndighet eller andre en meldeplikt, det vil si plikt til å gi opplysninger som ellers er underlagt taushetsplikt.³⁴ Noen grupper har opplysningsplikt uavhengig av lovpålagt taushetsplikt, altså en plikt til å avgi opplysninger etter pålegg. Videre har offentlig myndighet eller andre en rett til å kunne melde fra, varsle eller gi opplysninger, gjennom en formidlingsrett og en opplysningsrett. Reglene om meldeplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett må vurderes opp mot taushetsplikten, noe som kan innebære vanskelige avveininger for den enkelte.

---

³¹ Strpl. § 223

³² Strpl. §§ 223, 224, Skaflem (2011) note 1733

³³ Strl. § 139

³⁴ NOU 2003: 31 pkt.11.7.5

2.3.1 Borgernes avvergingsplikt

Etter strl. § 139 har alle borgere en generell plikt til å søke å hindre visse former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde eller på annen måte avverge forholdet. Etter lovendringen ved lov 25. juni 2010 nr. 47 gjør avvergingsplikten seg gjeldende når det fremstår som *”sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått”*.³⁵ Dette var en videreføring av innholdet i strl. § 139, men endringen innebærer en utvidelse og skjerping av avvergingsplikten, idet det skal mindre til før plikten inntre.³⁶

Den mest aktuelle måten å oppfylle plikten på er ved anmeldelse til politiet. Alternativt *”på annen måte”* kan for eksempel oppfylles gjennom en melding til annen relevant myndighet som barnevernstjenesten. Strl. § 139 har et forebyggende formål og plikten borgerne har til å avverge knytter seg til det tidspunktet hvor den straffbare handlingen, eller i det minste dens følger, fortsatt kan avverges.³⁷ Avvergingsplikten har man derfor i *”avvergende øyemed”*.³⁸

Ved fortsatt straffbart forhold, som det ofte kan være i familievoldssaker der forbrytelsen strekker seg over tid, kan også kunnskap etter at den straffbare handlingen er innledet, være relevant dersom forbrytelsen ikke er avsluttet. I avgjørelsen fra Høyesterett Rt. 2002 s. 917 ble far dømt for seksuell omgang mot egen datter. Forholdene ble ansett som en fortsatt forbrytelse selv om det hadde vært opphold på åtte til ni måneder mellom overgrepene.³⁹ Ved vurderingen av om det forelå et fortsatt straffbart forhold, uttalte Høyesterett i Rt. 1994 s. 303 at det blant annet må bero på:

---

³⁵ Strl. § 139

³⁶ Prop.116 L (2009-2010) s. 19

³⁷ Matningsdal (2013) note 1133

³⁸ NOU 2004: 6 pkt.7.10.4.1

³⁹ Rt 2002.917 s. 922-923

«...en helhetsvurdering, der sammenheng i tid, tilknytning til samme sted og et eventuelt felles forsett er momenter av betydning.»⁴⁰

Mange av disse momentene er ofte til stede i saker der barn blir utsatt for familievold. Plikten til å avverge kan dermed gjøre seg gjeldende helt til det straffbare forholdet opphører.

Den som unnlater å handle i saker der det er sikkert eller mest sannsynlig at et barn blir eller har blitt utsatt for familievold, eller medvirker til at det ikke handles, kan straffes med bot eller fengsel inntil ett år, jf. strl. § 139.⁴¹ Robberstad mener imidlertid at strl. § 139 har liten betydning i praksis, da det skal mye til for at det foreligger avvergelsesplikt.⁴² Ingen er heller dømt for overtredelse av strl. § 139.

Avvergingsplikten til en privatperson er ikke like omfattende som den er for politiet, jf. unntakene i strl. § 139, andre ledd.⁴³

2.3.2 Offentlige organers opplysningsplikt og opplysningsrett

I medhold av lov om behandling i forvaltningssaker av 20. februar 1967 (fvL) § 13b, nr. 6 kan offentlige organer uten hinder av taushetsplikten anmelde eller gi opplysninger om lovbrudd til politiet når allmenne hensyn tilsier det, eller forfølgningen av det aktuelle lovbruddet har en naturlig sammenheng med organets oppgaver. Det er ikke den enkelte tjenestemann som har rett til å anmelde uten hensyn til taushetsplikten, men organet som sådant.⁴⁴ Siden den generelle avvergingsplikten etter strl. § 139 ikke i tilstrekkelig grad ivaretar rettsvernet til mindreårige fornærmede, jf. punkt 2.3.1, er barna avhengig av at

---

⁴⁰ Rt 1994.203 s. 204

⁴¹ Strl. § 139 første ledd første punktum

⁴² Robberstad (2014) s. 92

⁴³ Matningsdal (2013) note 1136

⁴⁴ NOU 2004: 6 pkt. 7.10.5.2

offentlige organer med lovbestemt opplysningsplikt melder fra om barn som blir utsatt for vold av nærstående.

Hovedregelen er etter lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (bvl.) § 6-4 andre ledd at offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av den lovbestemte taushetsplikten, alltid skal anmelde eller gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er *”grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt”*. Denne regelen gjelder også for flere andre yrkesutøvere som familierådgivere, leger, sykepleiere og lignende, jf. bvl. § 6-4 tredje ledd. Ansatte i barnevernstjenesten kan alltid anmelde eller gi opplysninger til politiet når dette kan forebygge vesentlig fare eller skade for barns liv og helse.⁴⁵

Etter strpl. § 230 første ledd annet punktum kan politiet kreve visse opplysninger fra offentlige tjenestemenn, og andre som handler på vegne av det offentlige. Offentlige tjenestemenn har således opplysningsplikt etter anmodning fra politiet. Det er en forutsetning for opplysningsplikten at det foreligger grunnlag for etterforskning etter strpl. § 224. Forarbeidene fremhever at opplysningsplikten først gjør seg gjeldende når politiet *”stiller spørsmål i forbindelse med etterforskning av et bestemt straffbart forhold”*.⁴⁶ Forklaringsplikten gjelder altså ikke generelle opplysninger i sin alminnelighet, og offentlige tjenestemenn har ikke forklaringsplikt etter strpl. § 230 første ledd annet punktum om opplysninger hvor taushetsplikten gjelder.⁴⁷ Strpl. § 118 a andre ledd åpner derimot for at retten eller departementet kan gi samtykke etter avveining av hensynet til taushetsplikten og hensynet til sakens opplysning.⁴⁸ Blir et slikt unntak gitt, vil det også i disse tilfellene foreligge en forklaringsplikt.

---

⁴⁵ Bvl. § 6-7

⁴⁶ NOU 2004: 6 pkt. 7.10.3.1

⁴⁷ Andenæs (2000) s. 213

⁴⁸ NOU 2004: 6 pkt. 7.10.3.2

Det kan være vanskelig å trekke grensen mellom taushetsplikt og opplysningsplikt. Det må i disse tilfellene tas en avveining hvor hensynet til etatens behov for å kunne tie, må holdes opp mot blant annet behovet for effektiv kriminalitetsbekjempelse.⁴⁹

Taushetsplikten helsepersonell har etter lov om helsepersonell av 2. juli 1999 nr. 64 (hlspl.) § 21 er ikke til hinder for at taushetsbelagte opplysninger gis videre når den som har krav på taushet samtykker, jf. hlspl. § 22 eller når *”tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre”*, jf. hlspl. § 23 fjerde ledd. Det som taler for videreformidling av informasjon må veie vesentlig tyngre enn formålet med taushetsplikten, og avveiningen må bero på en konkret vurdering.⁵⁰ Når barn utsettes for familievold er det både for barnet og for det offentlige en interesse i at opplysningene gis videre, slik at det straffbare forholdet kan opphøre og straffeforfølges.

Opplysningsrett kan følge av tjenestemottakerens samtykke, mens opplysningsplikt krever særskilt hjemmel i lov.⁵¹ Helsepersonell skal varsle politiet dersom dette er *”nødvendig for å avverge skade på person”*, jf. hlspl. § 31. Hvis for eksempel helsepersonellet føler seg overbevist om at barnets liv eller helse er truet ved at barnet reiser hjem med sine foreldre, vil meldeplikten utløses.⁵²

Videre har helsepersonell opplysningsplikt til barnevernstjenesten etter hlspl. § 33. Helsepersonell skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikten gi barneverntjenesten opplysninger når det er *”grunn til å tro”* at barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for omsorgssvikt.⁵³ Ordlyden i bestemmelsene

---

⁴⁹ NOU 2004: 6 pkt. 7.10.3.2

⁵⁰ Prop.91 L (2010-2011) pkt. 10.6.2.4, sml. NOU 2004: 6 pkt.7.10.5.3, sml. Ot.prp.nr.13 (1998-1999) s. 228

⁵¹ Prop.91 L (2010-2011) pkt. 10.6.2.4

⁵² NOU 2003: 31 pkt. 11.7.5

⁵³ Hlspl. § 33 sml. bvl. §§ 4-10, 4-11, 4-12

”grunn til å tro” er ikke et krav til sikker viten, det er nok at helsepersonellet har en begrunnet mistanke om straffbart forhold.⁵⁴

Når ansatte i skole og barnehage blant annet har grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, inntreer meldeplikten, jf. lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa, av 17. juli 1998 nr. 61 (oppl.) § 15-3 andre ledd og lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64 (bhl.) § 22 andre ledd.⁵⁵ Meldeplikten omfatter alt personale i skole og barnehage, og plikten påhviler den enkelte ansatte av eget tiltak.⁵⁶ Denne yrkesgruppen har også en lovbestemt plikt til å avgi informasjon etter pålegg. Det kreves derfor etter oppl. § 15-3 og bhl. § 22 at den ansatte må ”vere på vakt” og ”være oppmerksom”. Dette retter seg mot forhold som kan føre til at barnevernstjenesten kan iverksette tiltak. Når slikt pålegg gis er det den som gir pålegget som er ansvarlig for å vurdere om vilkårene for å bryte taushetsplikten foreligger. Meldeplikten og opplysningsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikten de ansatte har etter oppl. § 15-1 og bhl. § 20.

Det er kommunen/fylkeskommunen som er ansvarlig for at skolepersonell har tilstrekkelige forutsetninger for å overholde den pålagte meldeplikten.⁵⁷ Det kreves derfor gode rutiner for å informere ansatte om at meldeplikten påhviler den enkelte ansatte.

I tillegg til opplysningspliktene som følger av særlovgivningen har helsepersonell, sosialtjenesten, og ansatte i skole og barnehage, i likhet med andre borgere meldeplikt etter strl. § 139 for å avverge vold mot barn.⁵⁸

---

⁵⁴ Rugland, Gooderham (2012) note 283

⁵⁵ Bvl. §§ 4-10-4-12, 4-24

⁵⁶ Oppl. § 15-3, bhl. § 22

⁵⁷ Oppl. § 13-10 andre ledd første punktum

⁵⁸ Strl. § 139, jf. § 219

I 2012 kom det inn 34 591 meldinger til barnevernstjenesten, og om lag en tredjedel av meldingene kom fra barnehager, skoler og andre grupper med lovbestemt taushetsplikt. Til sammenligning var det i 2012 registrert 4 431 politianmeldelser av straffbare forhold fra barneverntjenesten. Av meldingene som kom inn ble 87,2% aldri anmeldt til politiet.⁵⁹ Dette viser at svært få av bekymringsmeldingene som kommer til barneverntjenesten blir anmeldt videre til politiet. Dette vil bli drøftet nærmere i punkt 5.5.

2.4 Når er et barn å anse som fornærmet?

En straffesak er i hovedsak et anliggende mellom staten som anklager og tiltalte som anklaget, jf. strl. § 77. Fornærmede er ofte et sentralt vitne i saken og en viktig kilde til kunnskap om den straffbare handlingen.⁶⁰

Straffeprosessloven benytter begrepet ”fornærmet” i flere bestemmelser, men loven inneholder ingen legaldefinisjon av begrepet. I teorien er det vanlig å betegne fornærmede som innehaveren av den interesse straffebudet tar sikte på å beskytte.⁶¹

Straffeloven § 219 første ledd bokstav a-e angir hvilken personkrets som beskyttes i bestemmelsen. I bestemmelsens bokstav b beskyttes gjerningspersonens barn, samt barn til tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer.⁶² ⁶³ Er noen av disse krenket ved en straffbar handling i henhold til strl. § 219, er de å anse som fornærmet i straffeprosessuell forstand og har de rettigheter dette medfører.

---

⁵⁹ Bruun (2013)

⁶⁰ NOU 2006: 10 s. 16, 27

⁶¹ Andenæs (2009) s. 83

⁶² Strl. § 219

⁶³ Rt 2010.949

Frem til 2010 var rettstilstanden uklar når det gjaldt hvorvidt barn som var vitne til vold i nære relasjoner var omfattet av strl. § 219, og om de dermed var å anse som fornærmet. Høyesterett avklarte dette i avgjørelsen 2010 s. 949:

”Den vedvarende utrygghet og betydelige risiko for langvarige skadevirkninger for voksne av å leve under systematisk vold, trakassering og annen mishandling, finner vi igjen hos barn som opplever at deres nærmeste utsettes for slike handlinger. [...]Jeg finner det da ikke tvilsomt at den indirekte virkning mishandling av barnets nærstående har for barnet, kan representere en krenkelse etter bestemmelsen, slik at § 219 gir barnet et selvstendig vern.”⁶⁴

Det som skilte denne saken fra andre saker var at handlingene som var grunnlaget for straffen ikke direkte var rettet mot barnet, men mot mor til barnet. Barnet hadde i lang tid vært vitne til at moren var blitt utsatt for fysisk og psykisk vold fra barnets stefar. I dommen legger Høyesterett stor vekt på NOU 2003:31 og sosiologisk/psykologisk forskning, som sier at også barn som ved å se, høre, eller fornemme volden eller konsekvensene av den, ansees å bli utsatt for vold.⁶⁵

Førstvoterende konstaterer i dommen at forarbeidene åpner for at indirekte vold kan omfattes av strl. § 219. Det fremheves særlig at departementet mener at det er et reelt behov for en bestemmelse i straffeloven som *”dekker alle straffverdige sider ved vold i nære relasjoner”*, og at departementet mener at et eget straffebud om familievold vil være med på å synliggjøre at *”samfunnet ikke aksepterer vold mot nærstående”*.⁶⁶

En annen viktig virkning av at barn som er vitne til familievold omfattes av strl. § 219, er at de får status som fornærmet i saken, og således har selvstendige rettigheter. Dette

---

⁶⁴ Rt 2010.949 avs. 22

⁶⁵ NOU 2003:31 pkt. 5.2.1

⁶⁶ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 37

innebærer blant annet at barnet har krav på oppreisning etter lov om skadeserstatning, av 13. juni 1969 nr. 26 (skl.) § 3-5, jf. § 3-3, og lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling mm., (voerstl) § 1, samt at barnet har et selvstendig krav på egen bistandsadvokat jf. strpl. § 107a første ledd. Dommen bidro til en viktig klargjøring av rettstilstanden og en styrking av barns rettsvern i saker som gjelder vold i nære relasjoner.⁶⁷

Forarbeidene til straffeprosessloven sier at en mindreårig fornærmet som utgangspunktet har de samme rettighetene som voksne fornærmede. Rettighetene kan for øvrig komme i en litt annen stilling, da de vanligvis utøves av en voksen person på barnets vegne.⁶⁸ Det finnes også noen særskilte straffeprosessuelle regler som regulerer mindreårige fornærmedes rettsstilling.⁶⁹

2.5 Hvem har kompetanse til å begjære påtale når barn er fornærmet?

Hovedregelen er at straffbare handlinger er undergitt offentlig påtale, jf. strl. § 77. Familievold, jf. strl. § 219, er underlagt slik offentlig påtale, og påtalebegjæring fra fornærmede er derfor ikke påkrevd.⁷⁰

I forbindelse med vedtakelsen av den nye vergemålsloven ble strl. § 78 endret og det ble vedtatt nye regler i strpl. § 93 g om straffeprosessuelle rettigheter mindreårig har som fornærmet. Aldersgrensen for blant annet å kunne begjære påtale ble senket fra 16 til 15 år fra 1. juli 2013, jf. strpl. § 93 g andre ledd. Det fremgår av forarbeidene at aldersgrensen ble senket fordi den skulle være *”i tråd med det øvrige regelverket som tillegger mindreårige rettigheter og plikter”*.⁷¹

---

⁶⁷ Rise (2010)

⁶⁸ Strpl. § 93 g

⁶⁹ NOU 2006: 10 s. 43, strpl. §§ 93 g, 239, strpl. § 122

⁷⁰ Strpl. § 224

⁷¹ Ot.prp.nr. 110 (2008-2009) s. 164

Ved utøvelsen av prosessrettigheter på vegne av mindreårige fornærmede i familievoldssaker er det behov for løsninger når det oppstår interessekonflikter innad i familien.⁷² En løsning på dette finnes nå i strpl. § 93 g som sier at det er en verge som skal være straffeprosessuell stedfortreder for mindreårige. For mindreårige fornærmede innebærer denne endringen at det er vergen, og ikke nødvendigvis den som har foreldreansvaret, som skal ivareta prosessrettighetene. Er det interessekonflikt mellom barnets verger, ofte foreldrene, kommer vergemålslovens regler om habilitet, jf. vgml. § 34 til anvendelse, og det skal oppnevnes en habil setteverge, jf. strpl. § 93 g første ledd.^{73 74} Hvem som er barnets verge fremgår av vergemålslovens regler. Når det skal oppnevnes setteverge, vil bli redegjort for i punkt 3.3 og 5.3.

Dersom den mindreårige fornærmede har fylt 15 år, kan han eller hun etter strl. § 93 g selv velge å utøve prosessrettighetene som tilkommer en fornærmet. Velger en mindreårig fornærmet over 15 år selv å utøve sine prosessrettigheter, vil dette utelukke at vergen utøver de samme rettighetene på barnets vegne. Bestemmer derimot barnet seg for at det ikke lenger ønsker å utøve sine prosessuelle rettigheter, tar vergen over ansvaret. Det vil si at så lenge den mindreårige ikke selv utøver rettighetene, skal hovedregelen i strpl. § 93 g første ledd gjelde.⁷⁵

Hovedregelen der barn er fornærmet i familievoldssaker er at det skal tas ut offentlig påtale. Det kreves derfor ikke at barnet selv begjærer påtale for at forholdene straffefølges. Mindreårige fornærmede over 15 år kan likevel selv begjære påtale i disse sakene, mens en habil verge kan begjære påtale for barn under 15 år.

---

⁷² Ot.prp.nr. 110 (2008-2009) s. 163

⁷³ Matningsdal (2013) note 683

⁷⁴ Ot.prp.nr.10 (2008-2009) s. 164

⁷⁵ Ot.prp.nr.10 (2008-2009) s. 164, 228

2.6 Rett til bistandsadvokat

En bistandsadvokat er en advokat som bistår ofre som er utsatt for visse straffbare handlinger, eller deres etterlatte. Etter en endring i straffeprosessloven ble retten til bistandsadvokat utvidet til å gjelde saker etter strl. § 219.⁷⁶ Det vil si at barn som er fornærmet i familievoldssaker har en selvstendig rett til bistandsadvokat etter strpl. § 107a a), jf. strl. § 219 b. Se punkt 2.4.

Etter strpl § 107 b første ledd, annet punktum er utgangspunktet at det er den fornærmede selv som velger bistandsadvokat. Etter strpl. § 93 g kan barn over 15 år velge å ta stilling til dette, mens vergen utøver retten på vegne av barn under 15 år.

2.6.1 Bistandsadvokatens særlige oppgaver når barn er fornærmet

Bistandsadvokatens oppgaver er angitt i strpl. § 107 c første ledd. Etter bestemmelsens første punktum skal bistandsadvokaten yte bistand både under etterforskningsfasen og ved en eventuell hovedforhandling. I tillegg skal bistandsadvokaten yte *"annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig"* i arbeidet med saken, jf. strpl. § 107 c første ledd, annet punktum.

I familievoldssaker der barn er fornærmet kan rekkevidden av bestemmelsens andre punktum være vanskelig å fastslå. Det fremgår ikke klart av lovforarbeidene hva som menes med *"annen hjelp og støtte"*.⁷⁷ Eksempler som er gitt på slik *"annen hjelp og støtte"* er å informere fornærmede om relevante selvhjelpsorganisasjoner, henviser til lege eller psykolog, gi informasjon om gjennomføringen av saken og gi støtte gjennom samtaler.⁷⁸ ⁷⁹ Det vil ofte være unaturlig å skille mellom bistand etter første og annet

---

⁷⁶ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 112

⁷⁷ Robberstad (2014) s. 70, 77

⁷⁸ Ot.prp.nr. 63 (1980-1981) s. 25-26

⁷⁹ Den Norske Advokatforening, Retningslinjer for bistandsadvokater, punkt 2.4

punktum, da det vil være vanskelig å kategorisere bistanden som gis.⁸⁰ Når barn er fornærmet i familievoldssaker er det et særlig behov for at bistandsadvokaten gir informasjon om utviklingen og gjennomføringen av saken, og tilpasser informasjonen til barnets alder og kunnskapsnivå. For å få tillit hos barnet kan innledende tillitsbyggende samtaler være nødvendig for at informasjon av mer juridisk karakter skal kunne gis.

Barnets interesser er ulike fra sak til sak, og interessene må derfor defineres for hvert enkelt tilfelle.⁸¹ Barn har andre behov enn voksne mennesker i en rettslig prosess. Barn har ofte ikke selv forutsetninger for å sette seg inn i saken, og det kan være svært vanskelig for barnet å forstå hva som foregår. Mellommenneskelig bistand vil ofte være nødvendig når barn er fornærmet, blant annet fordi de er i en meget sårbar situasjon der en eller flere av deres nærstående er under etterforskning eller er tiltalt. Det er viktig at bistandsadvokaten i disse sakene ikke ”blander roller” og tar på seg en behandlerrolle som den ikke har forutsetninger for.^{82 83} Etter Advokatforeningens Retningslinjer for bistandsadvokater punkt 2.4 skal bistanden som gis omfatte det arbeid som naturlig faller innenfor profesjonen og advokatrollen.⁸⁴ Uansett om det gis bistand etter strpl. § 107 c første ledd, første eller annet punktum er det en forutsetning at advokaten holder seg innenfor regler om god advokatskikk og retningslinjer som er gitt for bistandsadvokater.^{85 86}

2.6.2 Hvem er bistandsadvokatens klient?

Når fornærmede er mindreårig kan det være vanskelig for bistandsadvokaten å vite hvem den skal forholde seg til i de ulike fasene i saken, og hvem som skal ha hvilken

---

⁸⁰ Robberstad (2014) s. 83

⁸¹ NOU 2006:10 s. 55

⁸² NOU 2006:10 s. 55

⁸³ Robberstad (2003) s. 123-125

⁸⁴ Den Norske Advokatforening, Retningslinjer for bistandsadvokater pkt. 2.4

⁸⁵ Den Norske Advokatforening, Regler for god advokatskikk

⁸⁶ Den Norske Advokatforening, Retningslinjer for bistandsadvokater

informasjon. Det blir fort et spørsmål om det er den mindreårige selv, foreldre eller settevergen bistandsadvokaten skal anse som sin klient.⁸⁷

Denne problemstillingen kan gjøre seg gjeldende i tilfeller der det ennå ikke er oppnevnt setteverge, og mor eller far til barnet er den eller de eneste bistandsadvokaten har å forholde seg til. Slike situasjoner er uheldig, og bør unngås.

Loven og rettspraksis gir ingen klar anvisning på hvordan bistandsadvokaten skal forholde seg i slike saker. Robberstad mener at det er barnet selv som er advokatens klient. Hun legger vekt på at barnet selv har krav på å få snakke med sin advokat uten at vergen er til stede eller får referat av samtalen, og hun mener at bistandsadvokaten har et selvstendig ansvar for at det er barnets interesser som ivaretas.⁸⁸

I hvilken grad det er barnet selv, dets foreldre eller vergen som bistandsadvokaten skal henvende seg til, bør også bero på barnets alder og utvikling ellers.⁸⁹ Er det oppnevnt setteverge for barnet er det denne bistandsadvokaten i størst grad skal forholde seg til gjennom saken.⁹⁰ Spørsmålet må sees i sammenheng med oppnevning av setteverge, som vil bli redegjort for punkt 3.3.

---

⁸⁷ NOU 2006:10 s. 61

⁸⁸ Robberstad (2003) s. 45-47

⁸⁹ NOU 2006:10 s. 62

⁹⁰ Robberstad (2003) s. 47

3 ETTERFORSKNING AV FAMILIEVOLDSSAKER DER BARN ER FORNÆRMET

3.1 Innledning

Etterforskning er de undersøkelser politiet foretar når det er ”rimelig grunn” til å finne ut om det foreligger et straffbart forhold som skal forfølges av det offentlige, jf. strpl. § 224. Formålet med etterforskningen er å skaffe informasjon og samle bevis for å avgjøre om det skal reises siktelse eller tas ut tiltale mot en bestemt person. Etterforskningen kan bestå av å avhøre vitner, undersøke åsted, foreta tekniske undersøkelser og lignende, og tjener også som en forberedelse til en eventuell hovedforhandling.⁹¹

Retten barn kan ha til å bli avhørt ved dommeravhør er den mest sentrale rettigheten et fornærmet barn har i denne fasen av saken. Spørsmål om oppnevning av setteverge gjør seg også gjeldende i etterforskningsfasen. Det vil derfor i denne delen av oppgaven gjøres rede for reglene som gjelder for dommeravhør og setteverge.

3.2 Avhør av fornærmede – regler og fremgangsmåte

Barn som er fornærmet kan etter strpl. § 298 første ledd avgi forklaring på tre ulike måter. Barnet kan avgi forklaring ved dommeravhør jf. strpl. § 139, ved å gi en rettslig forklaring for domstolen jf. strpl. § 237, og ved å forklare seg direkte for den dømmende rett under hovedforhandling jf. strpl. § 289 a.

For barn under 16 år er det særskilte regler som åpner for at de kan fritas for å avgi forklaring gjennom personlig oppmøte i retten.⁹² Det er belastende å forklare seg i en hovedforhandling, spesielt i familievoldssaker der en eller flere i nær familie er tiltalt. Det er derfor fastsatt regler som gjør at barn under 16 år kan forklare seg i forkant av rettsaken,

---

⁹¹ Gisle (2007) s. 80

⁹² Påtaleinstruksen § 8-9

samt få fritak for å møte i retten under hovedforhandling. Denne typen avhør kalles dommeravhør. Avhørsordningen kan brukes i saker der barn er fornærmet etter strl.

§ 219.⁹³

Reglene for avhør av barn reguleres i strpl. § 234 andre ledd og i strpl. § 239. Reglene er videre utdypet i dommeravhørforskriften. De senere årene har det skjedd endringer både i praksis og av reglene. Ved lovendring av 7. mars 2008 nr. 8 ble aldersgrensen for dommeravhør hevet fra 14 til 16 år. Grunnen til at aldersgrensen ble hevet var at barn og unge som har vært utsatt for forbrytelser ofte er traumatiserte og sårbare, og dommeravhør vil bidra til at barna tidligere kan legge bak seg det som har skjedd, i stedet for at de er nødt til å stille opp på gjentatte avhør over lengere tid.⁹⁴ Dommerens rolle i dommeravhøret har gradvis blitt mer tilbaketrasket fra tidligere å gjennomføre selve avhøret, til nå å lede avhøret uten å ha direkte kontakt med barnet.⁹⁵

I strpl. § 239 tredje ledd, utdypet i dommeravhørforskriften § 15, er det en åpning for at dommeren kan bestemme at det skal gjennomføres observasjon av de yngste barna. Dette er et alternativ til avhør, og kan også benyttes som et skritt i undersøkelsen som foretas for å se om det er mulig å gjennomføre avhør av barnet. Observasjonsordningen har imidlertid vist seg lite egnet og svært sjeldent anvendt i praksis, dette vil bli drøftet nærmere i punkt 5.4.

3.2.1 Mindreåriges forklaringsplikt

Hovedregelen i straffeprosessloven er at alle har en plikt til å forklare seg for retten, jf. strpl. § 108. Bestemmelsen gjør ikke forskjell på voksne og barn, det vil si at barn i

---

⁹³ Robberstad (2014) s. 101-102

⁹⁴ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) pkt. 9.5.1.

⁹⁵ Rapport 2012 s. 13

utgangspunktet har samme forklaringsplikt som voksne. Dette betyr også at de unntak som gjelder fra hovedregelen også gjelder for mindreårige fornærmede.

I strpl. § 122 vil et tilstrekkelig nært slektskap med den siktede medføre et fritak fra vitneplikt. Etter lovendring ved lov nr. 5/2008 ble strpl. § 122 endret, og unntaksregelen gjelder ikke lenger for fornærmede eller vitner under 12 år. Det vil si at barn under 12 år *har* forklaringsplikt etter strpl. § 122 første ledd tredje punktum, selv om barnet er i nært slektskap med den siktede.^{96 97} Lovendringen ble begrunnet i hensynet til barnets beste, for å unngå at barn under 12 år må forholde seg til fritaksregelen med den forvirring og lojalitetskonflikt det medfører.^{98 99}

Er fornærmede over 12 år skal derimot fritaksretten gjelde på vanlig måte, og i disse tilfellene avgjør den mindreårige selv om han eller hun vil forklare seg eller benytte seg av fritaksretten.¹⁰⁰ Hensynet bak regelen om at barn over 12 ikke har forklaringsplikt, er at det unngås en mellomkategori der noen må ta stilling til spørsmålet om fritaksrett eller forklaring på barns vegne, når barna er i en alder der de selv er i stand til å forstå spørsmålet om de ønsker å forklare seg. Er barnet i stand til å forstå spørsmålet, er det også i stand til å ta stilling til om det ønsker å forklare seg. Når avhøret foretas ved dommeravhør, bør det være avhøreren, som forklarer fritaksregelen for den mindreårige. Avhøreren har opparbeidet seg en tillit overfor barnet og har gjennom videreutdanningen og sin praksis trening i å kommunisere med barn som er særlig sårbare.¹⁰¹

Videre sier strpl. § 123 at et vitne ikke har plikt til å svare på spørsmål hvis det å svare på spørsmålet vil kunne bidra til å få en nærstående straffet. I strpl. § 123 er det ikke som i

---

⁹⁶ L07.03.2008 nr. 5, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) pkt. 9.5.2

⁹⁷ Rt 2010.363 avs. 14

⁹⁸ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) pkt. 9.5.2.4

⁹⁹ Veileder for politiet s. 29

¹⁰⁰ Strpl. § 122 første ledd første punktum

¹⁰¹ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) pkt. 9.5.2.4

strpl. § 122 inntatt et unntak for barn under 12 år. Robberstad mener at problemene som her kan oppstå når barn er fornærmet ble ”uteglet i 2008”, det vil si at lovgiver ”glemte” å endre strpl. § 123 da strpl. § 122 ble endret.¹⁰²

I familievoldssaker der barn er fornærmet er det en utfordring i forhold til den snevre personkretsen angitt i strpl. § 122. Slik familiestrukturen har utviklet seg i Norge, er det ikke lenger bare kjernefamilien som er den vanlige familieformen. Nye familiekonstellasjoner med ”dine, mine og våre barn” gjør det vanskelig å trekke en klar grense som er treffende for den personlige relasjonen som er mellom de involverte partene.¹⁰³ Steforeldre er for eksempel ikke omfattet av bestemmelsen. Dette kan skape utfordringer for barn som er fornærmet i familievoldssaker, da det reelle omsorgsforholdet ofte er viktigere enn det formelle for barnet.¹⁰⁴ Barn som vokser opp med steforeldre kan for eksempel ha et nærere forhold til denne omsorgspersonen enn til sin biologiske far eller mor som de ikke lever med. Det kan for øvrig diskuteres om steforeldre kan regnes under ”og like nær besvogrede” i strpl. § 122. Robberstad mener at barn over 12 år i disse situasjonene skal gjøres oppmerksom på fritaket for vitneplikten, men at praksisen er uklar.¹⁰⁵ Den snevre personkretsen i strpl. § 122 kan føre til at barns rettsvern i familievoldssaker blir svekket for de barna som lever sammen med steforeldre.

---

¹⁰² Robberstad (2014) s. 140

¹⁰³ Rapport 2012 s. 80

¹⁰⁴ Rapport 2012 s. 80

¹⁰⁵ Robberstad (2014) s. 141

3.2.2 Ledelse av dommeravhør

Dommeravhør av barn foretas ikke som ordet skulle tilsi, av en dommer. Avhøret foretas av en person med spesiell fagkompetanse, ”en særlig skikket person”.¹⁰⁶ Det er dog dommerens ansvar å lede selve prosessen.¹⁰⁷

En særlig skikket person bør ha evne til å skape tillit for å få barnet i tale, samt ha kjennskap til barns tale- og væremåte. Det er videre et krav at avhøreren bør være fortrolig med rettsvesenets krav til slike avhør.¹⁰⁸ Det er den ansvarlige dommeren som tar avgjørelsen etter en konkret vurdering om hvilken fagperson som skal tilkalles ut fra hva slags type sak man står overfor.¹⁰⁹ I familievoldssaker er det som hovedregel en polititjenestemann som gjennomfører avhøret, da de er opplært og trent i avhørsteknikk og også vet hva som er nødvendig å få frem i forhold til etterforskningen av saken.¹¹⁰

De fleste polititjenestemenn som gjennomfører dommeravhør har gjennomført kurs eller videreutdanning i avhør av barn og ungdom ved Politihøgskolen. Etter at barnehusene kom på plass, har det skjedd en økning i antall avholdte dommeravhør. Bare de siste tre månedene har det vært en økning på 63%, og det er for få avhørere til å håndtere denne økningen.^{111 112 113} Dette vil bli drøftet nærmere i punkt 5.6.

---

¹⁰⁶ Dommeravhørforskriften § 5, sml. § 6

¹⁰⁷ Dommeravhørforskriften § 5

¹⁰⁸ Dommeravhørforskriften § 6, sml. Ot.prp.nr.33 (1993-1994) s. 22

¹⁰⁹ Innst.O.nr.39 (1993-1994) s. 6

¹¹⁰ Justisdepartementet (G-70/98) s. 11

¹¹¹ Handlingsplan (2014-2017) s. 234

¹¹² Rapport 2012 s. 14

¹¹³ Pettersen (2014)

3.2.3 Fristen for gjennomførelse av dommeravhør

Gjennomføringen av dommeravhør skal foretas så fort som mulig, og senest to uker etter at politiet har registrert anmeldelse av det straffbare forholdet. Hensynet bak fristen er å beskytte barnet og sikre forklaringen til barnet før det blir utsatt for ytre påvirkning, noe som igjen kan påvirke dommeravhørets bevisverdi.¹¹⁴ Hvis fristen ikke overholdes, skal årsaken til dette anføres i rettsboken.¹¹⁵

I løpet av to uker må avhørsbegjæring sendes til retten, som videre må varsle en eventuelt oppnevnt forsvarer for mistenkte, og deretter avholde et forberedende møte mellom de som skal være til stede eller overvære dommeravhøret.^{116 117}

Avhør bør i noen tilfeller holdes umiddelbart, for eksempel når overgrep nettopp har funnet sted. Det er politiets ansvar å vurdere tilfellene konkret, og det bør legges vekt på vurderingen som skal fremgå av begjæringen fra påtalemyndigheten. Det er viktig at saken på et tidlig tidspunkt blir så godt opplyst som mulig for at de rette og nødvendige tiltakene kan settes i kraft.¹¹⁸

Selv om det i dommeravhørforskriften er et krav om at dommeravhøret senest skal gjennomføres to uker etter anmeldelse, er gjennomsnittlig tid fra iverksettelse av etterforskning til avhør i dag på mellom 50 og 100 dager. I mer enn 80% av sakene brytes fristen. Det er foretatt undersøkelser for å finne ut hva som er grunnen til at fristen stadig brytes. Arbeidsgruppen bak rapporten ”Avhør av særlige sårbare personer i straffesaker” (Rapport 2012) fant at fristbruddene i hovedsak skyldes ressursmangel eller manglende

---

¹¹⁴ NOU 2006: 10, pkt. 9.8.6

¹¹⁵ Dommeravhørforskriften § 4, jf. § 14 g.

¹¹⁶ Dommeravhørforskriften § 9, sml. strpl. §§ 82, 94, 243

¹¹⁷ Dommeravhørforskriften § 4, jf. § 3 andre ledd

¹¹⁸ Justisdepartementet (G-70/98) s. 10-13

prioriteringer av disse sakene hos politiet, samt tiden det tar å samle og koordinere alle de involverte partene.¹¹⁹ Dette vil bli drøftet nærmere i punkt 5.6 og 5.8.

3.2.4 Hvor skal dommeravhør foretas?

Det er domstolen som avgjør hvor dommeravhøret skal gjennomføres, og hovedregelen er at avhøret skal foretas på et sted med tilfredsstillende teknisk opptaksutstyr, hvor forholdene ligger til rette for at avhøret kan følges fra et siderom.¹²⁰ Dommeravhørene skal så fremt mulig holdes ved et av Statens Barnehus, da det der er samlet tverrfaglig kompetanse som på best mulig måte skal ivareta barnas rettsvern og helse.

At avhøret foretas utenfor rettssal, i omgivelser som er tilrettelagt for barnet, skal bidra til å heve kvaliteten på avhøret og gjøre det mindre belastende for barnet å avgi forklaring.¹²¹

Hvis det ikke er mulig å holde avhøret ved et av barnehusene, kan dommeravhørene avholdes ved den lokale tingrett, politistasjon eller lensmannskontor.¹²²

3.2.5 Praktisk gjennomføring av dommeravhør

Som nevnt overfor i punkt 3.2.2 bør dommeren ta initiativ til et forberedende møte med avhøreren og de som skal følge avhøret fra siderommet. Hensikten med et slikt møte i forkant av dommeravhøret er at dommeren vil kunne samordne de ulike deltagernes spørsmål og planlegge hvordan dommeravhøret skal gjennomføres.

Påtalemyndigheten skal i begjæringen om dommeravhør angi hva de ønsker belyst ved avhøret.¹²³ Videre bør dommeren informere avhøreren om hva som søkes belyst, samt

---

¹¹⁹ Rapport 2012 s. 13, 54

¹²⁰ Dommeravhørforskriften § 2

¹²¹ Lindboe (2014)

¹²² Justisdepartementet (G-70/98) s. 9-10

avklare hvilke spørsmål påtalemyndighet, bistandsadvokat og forsvarer ønsker belyst ut over det som måtte fremgå av begjæringen. Et av formålene med møtet er at avhøret kan gjennomføres uten unødige forstyrrelser, og møtet bør derfor holdes rett før dommeravhøret, slik at personene som skal følge avhøret får tilstrekkelig tid til og sette seg inn i saken å forberede seg til møtet.¹²⁴

I familievoldssakene er ofte en eller begge foreldrene til barnet anmeldt i saken, og hvis kun den ene forelder er anmeldt vil den andre ofte være inhabil etter vergemålsloven § 34, se punkt 3.3.1. Blant annet vil etterforskningsmessige hensyn tale mot at foreldrene skal gis anledning til å følge dommeravhør der barn er fornærmet i familievoldssaker, jf. dommeravhørforskriften § 7 første ledd.¹²⁵ Er det oppnevnt en setteverge skal denne gis anledning til å følge avhøret. Barnets bistandsadvokat skal alltid gis anledning til å overvære dommeravhøret jf. strpl. § 107 c andre ledd.

I avgjørelse fra Høyesterett Rt. 1993 s. 1118 ble det slått fast at en begjæring om dommeravhør etter strpl. § 239 innebærer at straffeforfølgning er innledet ved retten. Det vil si at dersom forfølgningen er rettet mot en bestemt mistenkt, er vedkommende å anse som siktet i saken, jf. strpl. § 82. Etter strpl. § 94 vil en siktet person ha partsstilling i saken og blant annet ha rett til å la seg bistå av forsvarer. Holdes det rettsmøte har den siktede og forsvareren i utgangspunktet krav på varsel og til å være til stede under dommeravhøret.¹²⁶ Siden dommeravhør er å anse som utenrettslig avhør og den siktede ikke har fulle partsrettigheter før tidspunktet for hovedforhandling, har den siktede ikke krav på å bli varslet om enkeltstående rettergangsskritt.¹²⁷

---

¹²³ Dommeravhørforskriften § 3

¹²⁴ Justisdepartementet (G-70/98) s. 10

¹²⁵ Strpl. § 128 andre ledd

¹²⁶ Strpl. § 243

¹²⁷ Justisdepartementet (G-70/98) s. 13

Selv om dommeravhør skjer utenfor rettsmøte, skal den siktedes forsvarer likevel som hovedregel få anledning til å overvære avhøret når dette er mulig, og ikke hensynet til barnet eller formålet med forklaringen taler mot det.¹²⁸ Det er kun siktedes forsvarer, og ikke siktede selv, som har anledning til å overvære dommeravhøret, og det er dommeren som beslutter om forsvarer skal gis anledning til å overvære avhøret.¹²⁹ Forsvareren kan stille de spørsmål som ønskes, slik at gjentatte avhør unngås i tilfelle saken ender med tiltale og videre hovedforhandling. Spørsmålene som ønskes stilt må stilles gjennom dommeren og videreformidles av avhører til barnet.¹³⁰ Får ikke forsvareren stilt spørsmål, og dommeravhøret er et vesentlig bevis ved pådømmelsen i hovedforhandlingen, kan det foreligge et brudd på det straffeprosessuelle prinsippet om kontradiksjon.¹³¹ Kontradiksjon bør derfor tilstrebes i størst mulig grad under dommeravhør. Se mer om kravet til kontradiksjon i punkt 4.3.1.

Høyesterett uttalte i avgjørelsen Rt. 2011 s. 93 at en forsvarer som hovedregel ikke pålegges taushetsplikt overfor sin klient, og den mistenkte vil derfor få kjennskap til avhøret og straffeforfølgningen mot seg i de tilfellene forsvareren får anledning til å overvære dommeravhøret.¹³² Dersom den mistenkte ikke kjenner til saken mot seg, kan dette medføre fare for bevisforspillelse ved blant annet påvirkning av barnet. Når politiet mener det er fare for bevisforspillelse, vil det kunne medføre at de føler seg tvunget til å foreta ransaking eller lignende mot mistenkte for å forhindre at etterforskningen vanskeliggjøres, før begjæring om dommeravhør i det hele tatt er sendt til retten.¹³³

At slike tvangsmidler blir brukt på et tidlig stadium i saken vil kunne føre til unødvendig bekymringer for familien, samt være svært belastende for partene hvis saken ender med henleggelse.

---

¹²⁸ Strpl. § 239 første ledd, jf. dommeravhørforskriften § 9 første ledd

¹²⁹ Justisdepartementet (G-70/98) s. 13

¹³⁰ Dommeravhørforskriften § 12, jf. § 9

¹³¹ Justisdepartementet (G-70/98) s. 14

¹³² Rt 2011.93 avs. 36

¹³³ Rapport 2012 s. 32

Justisdepartementet sier i rundskriv G-70/98 at hvis dommeren finner at ”forsvareren ikke skal gis anledning til å overvære avhøret, og mistenkte ikke kjenner til straffeforfølgningen”, skal retten ikke oppnevne forsvarer til tidspunktet for dommeravhøret.¹³⁴

Det er viktig at det er åpenhet under dommeravhøret. Barnet skal derfor som hovedregel orienteres om hvem som følger avhøret og hvor disse befinner seg. Informasjonen som gis og avhøret forøvrig må tilpasses barnet alder, utviklingsnivå og omstendighetene for øvrig.¹³⁵ Etter en konkret vurdering skal barnet også informeres om at det blir tatt lyd- og bildeopptak av forklaringen. Det kan i enkelte tilfeller være uheldig at barnet orienteres om slike opptak, for eksempel i tilfeller der det er mistanke om at barnet har vært filmet i en overgrepssituasjon.¹³⁶ Hvis informasjonen vil bidra til å svekke barnets forklaring, bør ikke informasjonen gis.

Det foreligger ikke regler som regulerer den praktiske gjennomføringen av selve dommeravhøret i lov eller forskrift. Justisdepartementet har uttalt at det ikke vil være hensiktsmessig å gi regler om avhørsmetoder og avhørets innhold hva gjelder dommeravhør. Departementet fremhever at hensikten med dommeravhøret er å avklare faktum i saken, og avhørsmetoden må derfor tilpasses det enkelte tilfellet. Ledende spørsmål er imidlertid en avhørsteknikk det er forbundet problemer med, særlig der barn forklarer seg, og teknikken ønskes derfor ikke anvendt. Det vesentlige er at avhøreren har kunnskap om de rettslige rammene som gjelder for dommeravhør. Avhøret må bære preg av nøytralitet, og det må fokuseres på at det er barnets versjon av forholdene som kommer frem i avhøret.¹³⁷

---

¹³⁴ Justisdepartementet (G-70/98) s. 15

¹³⁵ Dommeravhørforskriften § 12 første og tredje ledd

¹³⁶ Dommeravhørforskriften § 12 første ledd andre punktum, jf. Justisdepartementet (G-70/98) s. 15

¹³⁷ Dommeravhørforskriften § 12, Justisdepartementet (G-70/98) s. 17

3.2.6 Formaning ved dommeravhør

Dommeravhørforskriften § 12 andre ledd sier at avhøreren ”*må formane vitnet til å forklare seg sannferdig*”. Det er derimot ingen klare regler for hvordan formaning skal løses ved dommeravhør av barn, og det kan stilles spørsmål ved anvendeligheten av reglene om sannhetsformaning for de yngste barna.¹³⁸ Hovedregelen er at alle vitner som skal forklare seg i retten skal formanes av rettens leder ”*til å forklare den fulle sannhet uten å skjule noen ting*”, jf. strpl. § 128 første ledd. Det følger av praksis at det ikke er noen aldersgrense for formaning, men at den skal tilpasses barnets alder og forstandsnivå.¹³⁹

Det følger av kjennelsen fra Høyesterett, Rt. 1995 s. 1248, at det ikke er tilstrekkelig formaning at ”*spørsmålet om sannhet er brakt på bane*”, så lenge dette ikke er direkte relatert til barnets og dets egen forklaring.¹⁴⁰ Høyesterett uttalte også i Rt. 1987 s. 364 at formaning må søkes formidlet i ord og vendinger som barnet kan forstå, og som gir barnet den nødvendige veiledning til å fortelle den ”*fulle sannhet uten å skjule noe*.”¹⁴¹ Før avhøreren starter avhøret, skal den derfor oppfordre barnet til å snakke sant¹⁴² og be det si ifra hvis det er i tvil om noe, eller ikke husker noe.

3.2.7 Lyd- og bildeopptak av avhøret

Etter dommeravhørforskriften § 2 skal avhøret foretas på et sted med tilfredsstillende teknisk opptaksutstyr og lokalene må ligge til rette for at avhøret kan følges fra et siderom.

Dommeravhørene som tas av barn i dag gjennomføres med lyd- og bildeopptak. Det er avhøret i sin helhet som skal tas opp, inklusive eventuelle innledende samtaler, formaning og pauser. Dommeravhørforskriften åpner for et snevert unntak fra kravet til lyd- og bilde

---

¹³⁸ Dommeravhørforskriften § 12 andre ledd, Justisdepartementet (G-70/98) s.16

¹³⁹ Rapport 2012 s. 81

¹⁴⁰ Rt 1995.1248 s. 1251

¹⁴¹ Rt 1987.364 s. 367

¹⁴² Pedersen, Gry Anita (2014)

opptak. Det vises her til eksempelet i punkt 3.2.5, avsnitt åtte. Praktiske hensyn aksepteres ikke som begrunnelse for å ikke ta opptak av dommeravhøret.^{143 144 145} Selv om det i dommeravhørforskriften er et kvalitetskrav til opptakene, viser det seg at det er svært varierende kvalitet på de ulike avhørsrommene, og på de tekniske fasilitetene som brukes i et dommeravhør.¹⁴⁶

I avgjørelsen Rt. 1996 s. 864 foretok Høyesterett en vurdering av den tekniske kvaliteten på dommeravhøret som var tatt av det fornærmede barnet. Høyesterett sa seg ikke enig med lagmannsrettens vurdering av at avhøret hadde svakheter som gjorde at det ikke har slik bevisverdi som ønsket, og uttalte:

”Opptaket er tatt med det utstyr man da hadde ved Oslo politikammer. Til tross for litt dårlig lys på As ansikt, anser jeg det teknisk tilfredsstillende. Kameraføringen tok sikte på å filme fornærmede sammen med avhører for at man skal kunne føre kontroll med hva avhøreren gjør, men man kan følge As reaksjoner og kroppsspråk.”¹⁴⁷

Lyd- og bildeopptaket av dommeravhøret skal oppbevares av politiet.¹⁴⁸

3.2.8 Gjentatte avhør

Partene skal i forkant av dommeravhøret forberede seg så godt som mulig slik at gjentatte avhør av barn så vidt mulig unngås, jf. strpl. § 234 andre ledd og dommeravhørforskriften

---

¹⁴³ Strpl. § 239 første ledd, jf. dommeravhørforskriften § 11

¹⁴⁴ Justisdepartementet (G-70/98) s.15

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.19 (1996-1997) s. 7

¹⁴⁶ Rapport 2012 s. 13

¹⁴⁷ Rt 1996.864 s. 871-872

¹⁴⁸ Dommeravhørforskriften § 11, sml. påtaleinstruksen § 2-2

§ 13 første punktum. Bakgrunnen for dette er at det er den første forklaringen som blir avgitt som oftest vil være den som er mest pålitelig. Videre vil gjentatte avhør også kunne ha skadevirkninger for barnet. Det er en psykisk påkjenning å forklare seg om familievold, og barn bør derfor ikke utsettes for dette flere ganger enn nødvendig.¹⁴⁹

Skal det foretas et nytt dommeravhør, bør dette være et supplerende avhør. Med det menes at det er nye forhold som ønskes belyst, og at gjentatt avhør om de samme faktiske forhold ikke bør skje med mindre særlige grunner tilsier det.¹⁵⁰ Dersom for eksempel siktedes forsvarer mener at det er forhold som ikke er tilstrekkelig belyst, kan det bli aktuelt med et gjentatt dommeravhør. I disse tilfelle må dommeren veie hensynet til at gjentatte avhør så vidt mulig skal unngås av hensyn til barnet jf, strpl. § 234 andre ledd, opp mot andre straffeprosessuelle og etiske hensyn.¹⁵¹

I avgjørelsen Rt. 2011 s. 93 uttalte Høyesterett at en domfellelse ikke kan bygge på et dommeravhør hvis hensynet til kontradiksjon ikke er ivaretatt, men at det likevel vil kunne brukes som bevis i saken hvis et gjentatt avhør tilstrekkelig ivaretar den siktedes rett til kontradiksjon.¹⁵²

3.3 Oppnevning av setteverge for barn i familievoldssaker

Det oppstår ofte en interessekonflikt mellom det fornærmede barnet og dets foreldre i familievoldssaker, og det vil da være nødvendig å oppnevne setteverge. Setteverge, også kjent som midlertidig verge, oppnevnes når det oppstår en situasjon der den egentlige vergen, som oftest foreldrene, enten selv er siktet i saken, er å anse som inhabil, eller er midlertidig forhindret fra å ivareta barnets interesser.¹⁵³

---

¹⁴⁹ Justisdepartementet (G-70/98) s. 17

¹⁵⁰ Dommeravhørforskriften § 13

¹⁵¹ Dommeravhørforskriften § 9, Justisdepartementet (G-70/98) s.10, sml. Ot.prp.nr.33 (1993-1994) s. 25

¹⁵² Rt 2011.93 avs. 25

¹⁵³ Vgml. § 34, sml. § 27

3.3.1 Når skal det oppnevnes setteverge?

Straffeprosessloven § 93 g første ledd sier at det skal oppnevnes setteverge når vergene til det fornærmede barnet er uenige seg i mellom. Videre sier vgml. § 34 første ledd at en som selv er siktet i saken ikke kan fungere som straffeprosessuell stedfortreder.¹⁵⁴ Det fremgår av påtaleinstruksen § 8-9 og dommeravhørforskriften § 7 at det skal oppnevnes setteverge ved avhør av barn under 16 år, hvis den mistenkte i saken er barnets foreldre eller foresatte.

Etter vgml. § 34 a) kan en verge heller ikke representere det fornærmede barnet hvis vergens ektefelle eller samboer har en interesse som strider mot barnets interesser. Er vergen til barnet inhabil etter reglene i vgml. § 34 første ledd, skal det oppnevnes setteverge.¹⁵⁵ Det følger også av rettspraksis at det skal oppnevnes setteverge i de tilfeller vergen eller forelderen har en interesse som strider mot barnets interesser.¹⁵⁶

Avgjørelser som tas for barn som er fornærmet i en familievoldssak skal treffes ut fra barnets interesser og behov, der også barnets egne meninger og oppfatninger skal tillegges vekt i takt med barnets alder og utvikling.¹⁵⁷ Selv om de straffeprosessuelle rettighetene utøves av en verge, tilhører rettighetene den mindreårige.¹⁵⁸ Det må av dette forstås at det er nødvendig å oppnevne setteverge i de aller fleste familievoldssaker der barn er fornærmet, for at barnet skal ha en habil straffeprosessuell stedfortreder som ivaretar dets interesser.

3.3.2 Hvem oppnevner setteverge?

Den 11. mars 2012 vedtok Stortinget ny vergemålslov. Loven, sammen med ny forskrift og en rekke endringer trådte i kraft 1. juli 2013. Formålet med revisjonen var å sikre økt

---

¹⁵⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) pkt. 11

¹⁵⁵ Vgml. § 34 andre ledd

¹⁵⁶ Rt 2000.1510, siste avsnitt, Rt 2007.453 avs. 12 og Rt 2007.1450 avs. 17

¹⁵⁷ Bl. §§ 31, 32, 33

¹⁵⁸ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 191

rettssikkerhet, økt rettslikhet og økt kvalitet på området, og det var derfor en viktig forutsetning å samle den tidligere lokale vergemålsmyndigheten hos fylkesmannsembetene.¹⁵⁹ Det er derfor fylkesmannen som nå treffer vedtak om opprettelse eller endring av vergemål.¹⁶⁰ Fylkesmannen behandler saker om oppnevning av setteverge i første instans, og det er Statens sivilrettsforvaltning som er den sentrale vergemålsmyndighet.¹⁶¹ Hvert fylke i Norge utgjør et vergemålsdistrikt, med unntak av Oslo og Akershus som er ett vergemålsdistrikt.¹⁶² Saker med spørsmålet om vergemål behandles i det distrikt barnet bor.¹⁶³

Det er fylkesmannens oppgave å påse at saken er så godt opplyst som mulig før det treffes vedtak om vergemål.¹⁶⁴ Det er også fylkesmannens ansvar å føre tilsyn med vergene i sitt område og gi vergene i distriktet nødvendig opplæring, veiledning og bistand.¹⁶⁵ Så langt det lar seg gjøre skal også fylkesmannen gi vergen konkrete råd i saken.¹⁶⁶

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har skilt ut saker om oppnevning av setteverger som en egen saksgruppe, og gruppen får inn mellom 1-10 saker om oppnevning hver dag. Saker om settevergene er skilt fra de andre vergesakene fordi det ofte i disse tilfelle må foretas en rask oppnevning.¹⁶⁷ Dette krever en annen type oppfølging enn andre oppnevnelser.

---

¹⁵⁹ Vergemålsportalen (2013)

¹⁶⁰ Vgml. § 6, jf. § 25

¹⁶¹ Vgml. § 55 første ledd, jf. § 25, vergemålsforskriften § 5, sml. Statens sivilrettsforvaltning (1-2014)

¹⁶² Vgml. § 5 første ledd

¹⁶³ Vgml. § 55 andre ledd

¹⁶⁴ Vgml. § 36

¹⁶⁵ Vgml. § 6 første ledd, andre punktum, § 6 andre ledd, jf. fvl. § 11, sml. vergemålsforskriften §§ 1, 2

¹⁶⁶ Veiledning til fylkesmennene pkt. 2.2

¹⁶⁷ Pedersen, Ida-Marie (2014)

3.3.3 Hvem kan oppnevnes som setteverge?

Den som er *”egnet for vervet”* kan oppnevnes som setteverge etter vgml. § 28.¹⁶⁸ Om en person er egnet som setteverge vil bero på en vurdering av det konkrete oppdraget, og må ses i lys av det fornærmede barnets behov, samt det aktuelle mandatet.¹⁶⁹ Forarbeidene til vergemålsloven fremhever at kravet om at den som oppnevnes må være *”egnet”* erstatter kriteriet *”skikket”* i tidligere gjeldende vergemålslov, og at begrepsendringen *”ikke er ment å innebære noen realitetsendring”*.¹⁷⁰

Hvem fylkesmannen oppnevner som setteverge er overlatt til fylkesmannens skjønn, og fylkesmannen vil derfor ha et ansvar for å finne frem til en person som er egnet til å ivareta det fornærmede barnets interesser gjennom hele straffesaken på en god måte.¹⁷¹

Fylkesmannen i Oslo og Akershus opplyser at de har egne godkjenningskrav for setteverger. Et av kravene fylkesmannen setter til settevergene i denne gruppen er at de kjenner til den type saker der det ofte er aktuelt å oppnevne setteverge, og at de har en forståelse av disse situasjonene. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i dag har en gruppe på ca. 20 personer som kan oppnevnes til settevergeoppdrag i straffesaker. Vergegruppen som brukes til settevergeoppdragene inkluderer blant annet pensjonerte advokater/jurister og lærere. I tillegg til denne gruppen er det også en gruppe verger som utelukkende består av advokater, som kun oppnevnes i de sakene der det er behov for advokatkompetanse.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Vgml. § 34, jf. § 28, sml. Prop. 4 L (2009-2010) kap. 5

¹⁶⁹ Bruzelius (2013) note 82

¹⁷⁰ Ot.prp.110 (2008-2009) s. 185-186

¹⁷¹ Ot.prp.110 (2008-2009) s. 185-186

¹⁷² Pedersen, Ida-Marie (2014)

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har egen kontakttelefon og e-postmottak som er bemannet døgnet rundt, slik at det alltid kan oppnevnes setteverge på kort varsel. Den formelle oppnevningen skjer da i etterkant.¹⁷³

3.3.3.1 Hvilken kompetanse og rammer har settevergen?

Vergen skal handle innenfor rammen av sitt mandat for å ivareta barnets interesser i saken, samt foreta rettslige handlinger på barnets vegne.¹⁷⁴ Når det gjelder settevergens oppgaver i familievoldssaker, er det først og fremst de prosessuelle rettighetene og pliktene, samt mellommenneskelige forhold som må ivaretas av settevergen. Det er også en viktig del av settevergens oppgaver å ta hensyn til barnets mening så vidt dette er mulig.¹⁷⁵ Det er rimelig å anta at jo eldre barnet er, jo mer vekt skal barnets mening tillegges.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har erfart at det er uklarheter rundt settevergens rolle, og arbeider med å avklare dette med øvrige aktører og overordnet myndighet. Per dags dato er Fylkesmannen i Oslo og Akershus i dialog med både overordnet myndighet, domstoler, politi og barnehusene for å komme frem til en felles og god forståelse av settevergens rolle og mandat.¹⁷⁶

---

¹⁷³ Pedersen, Ida-Marie (2014)

¹⁷⁴ Vgml. §§ 31, 32, sml. § 17

¹⁷⁵ Vgml. § 33

¹⁷⁶ Pedersen, Ida-Marie (2014)

4 SÆRLIGE TREKK VED HOVEDFORHANDLING DER BARN ER FORNÆRMET

4.1 Innledning

Hovedforhandling er den delen av en straffesak som går for den dømmende rett etter at saksforberedelsen og etterforskningen er avsluttet, og påtalemyndigheten har besluttet at det skal tas ut tiltale.¹⁷⁷ Hovedforhandlingen foregår muntlig og skal som utgangspunkt gå for åpne dører.¹⁷⁸ Reglene for hovedforhandling reguleres i straffeprosessloven kapittel 21 og 22. Det gjelder imidlertid visse unntak fra muntlighets- og bevisumiddelbarhetsprinsippet når barn er fornærmet, og har avgitt forklaring ved dommeravhør.

Under hovedforhandlingen foretas bevisføring og prosedyrer.¹⁷⁹ Domstolen skal treffe sin avgjørelse på bakgrunn av det som kommer frem under hovedforhandlingen.¹⁸⁰ Retten må i denne delen av prosessen ta stilling til bevisverdien av dommeravhøret, og det vil her blant annet sees nærmere på hvilke faktorer som er med på å avgjøre dommeravhørets bevisverdi og om barnets forklaring er å anse som troverdig.

4.2 Forberedelse til hovedforhandling

Når påtalemyndigheten har besluttet at det foreligger nok bevis til å reise tiltale, skal den sende retten en kopi av tiltalebeslutningen som inkluderer oppgave over de bevis som ønskes ført for retten, jf. strpl. § 262 første ledd. Påtalemyndigheten skal deretter underrette den fornærmede, eventuelt dens verge, om at det er tatt ut tiltale i saken. Barnet eller dets

---

¹⁷⁷ Giske (2007) s. 141

¹⁷⁸ Strpl. § 278 første ledd, dl. § 124 første ledd

¹⁷⁹ Riksadvokaten (3/2008) s. 10

¹⁸⁰ Giske (2007) s. 141

verge har krav på å kunne gjøre seg kjent med tiltalebeslutningen. Påtalemyndigheten setter deretter en frist for den fornærmede ved bistandsadvokaten til å komme med forslag til supplerende bevisførsel om straffekravet til påtalemyndigheten.¹⁸¹

Ved forberedelse til hovedforhandling er det bistandsadvokatens ansvar å påse at aktor vurderer om sakkyndige, psykologer og leger som har undersøkt det fornærmede barnet, bør avhøres under hovedforhandling for å belyse saken ytterligere.¹⁸² I forberedelsesfasen må det også tas stilling til om tiltalte skal være til stede hvis det fornærmede barnet skal forklare seg direkte for den dømmende rett, samt tas en vurdering på om det ønskes at saken skal gå for lukkede dører.

Etter strpl. § 284 første ledd kan retten beslutte at tiltalte skal forlate rettsalen når fornærmede skal forklare seg, i de tilfeller hvor det er ”...særlig grunn til å frykte for at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil blir gitt”. Hensynet bak denne regelen er at det kan være forstyrrende for fornærmede at tiltalte er tilstede, og slik tilstedeværelse kan påvirke forklaringen ved at den fornærmede ikke vil kunne gi en uforbeholden forklaring.

Det kreves mer enn at fornærmede føler ubehag ved at tiltalte er til stede under forklaringen, og momenter det skal legges vekt på ved vurderingen er blant annet overgrepets art, fornærmedes alder, og fornærmedes tilknytning til tiltalte.¹⁸³ ¹⁸⁴ Familievoldssaker er ofte av alvorlig karakter, fornærmede er i de omtalte sakene under 18 år og tiltalte er en av barnets nærstående. Dette er alle momenter som taler for at tiltalte skal forlate rettsalen etter anmodning i familievoldssaker der fornærmede er under 18 år.

---

¹⁸¹ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 61-62, 117, NOU 2006: 10 s. 146

¹⁸² Riksadvokaten (3/2008) s. 10

¹⁸³ Strpl. § 284

¹⁸⁴ Ot.prp.nr.33 (1993-1994) s. 55

Hovedregelen er at hovedforhandlinger skal gå for åpne dører, jf. lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5 (dl.) § 124 første ledd. Lukkede dører under hovedforhandling vil kunne vanskeliggjøre sakens opplysning, og dørene skal derfor bare lukkes når det finnes påkrevd ut fra de særlige forhold i den enkelte sak.¹⁸⁵ Både hensynet til det fornærmede barnet, og til tiltalte i saken, kan begrunne lukke dører.¹⁸⁶ I saker der fornærmet er under 18 år kan retten etter anmodning ved kjennelse beslutte at hovedforhandlingen skal gå for lukkede dører, det vil si unntatt fra offentlighet, jf. strpl. § 272 første ledd g, jf. dl. § 125 d. Barn er særlig sårbare og bør ikke utsettes for unødvendig eksponering. Lukkede dører vil derfor ofte kunne være aktuelt i familievoldssaker der barn er fornærmet. Spørsmål om lukkede dører skal som hovedregel reises i forkant av hovedforhandlingen.^{187 188}

4.3 Gjennomføring av hovedforhandling

Hovedforhandlingen foregår muntlig for retten, jf. strpl. § 278 første ledd. Hovedregelen er at den fornærmede forklarer seg før tiltalte i de tilfeller hvor det er oppnevnt bistandsadvokat.¹⁸⁹ For de fornærmede barna som er avhørt ved dommeravhør, skal dommeravhøret bli avspilt for retten før den tiltalte forklarer seg.

Som tidligere nevnt i punkt 3.2 ble aldersgrensen for dommeravhør hevet fra 14 til 16 år.¹⁹⁰ Når det gjelder vitneplikt og avspilling av dommeravhør under hovedforhandling er det barnets alder på tidspunktet for hovedforhandlingen som er avgjørende for om barnet må møte og avgi forklaring i retten.¹⁹¹ Er barnet over 16 år når saken kommer opp for retten må barnet møte og avgi forklaring jf. strpl. § 298, uavhengig hvor lang tid etterforskningen

---

¹⁸⁵ Innst.O.nr.28 (1998-1999) s. 13

¹⁸⁶ NOU 2006: 10 pkt. 3.1.8.4

¹⁸⁷ Riksadvokaten (3/2008) s. 10

¹⁸⁸ Bøhn (2014) note 403

¹⁸⁹ Strpl. 289 a første ledd

¹⁹⁰ Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 5-54

¹⁹¹ Bjerke og Keiserud (2001) s. 1032

har tatt. Dersom det er ønskelig og forsvarlig bør fornærmede, hvis vedkommende er mellom 14 og 16 år, gis anledning til å forklare seg for retten under hovedforhandling.¹⁹²

De fornærmede barna som skal vitne under hovedforhandling skal formanest av rettens leder *”til å forklare den fulle sannhet uten å skjule noen ting”*, jf. strpl. § 128 første ledd. Alle vitner som forklarer seg i retten skal avgi en forsikring til rettens leder om at det på ære og samvittighet skal forklare den *”rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe”*, jf. strpl. § 131. Forsikring skal imidlertid ikke avgis av barn under 14 år, jf. strpl. § 132 nr. 1. Siden aldersgrensen for dommeravhør er økt til å gjelde barn under 16 år, er ikke lenger reglene avstemte, og unntaket i strpl. § 132 nr. 1 dekker ikke lenger gruppen som avhøres ved dommeravhør. Dette blir drøftet nærmere i punkt 5.7.

4.3.1 Unntak fra bevisumiddelbarhetsprinsippet og muntlighetsprinsippet – hensynet til kontradiksjon ved avspilling av dommeravhør

Muntlighetsprinsippet går ut på at hovedforhandlingen i en rettsak foregår muntlig for den dømmende rett. Bevisumiddelbarhetsprinsippet går ut på at alle bevis som føres under rettsaken skal føres direkte for domstolen, som bare skal dømme på bakgrunn av det som kommer frem under hovedforhandlingen.¹⁹³

Ordningen med bruk av dommeravhør er et unntak fra de tungtveiende straffeprosessuelle prinsippene om bevisumiddelbarhet og muntlighet, da dommeravhøret blir foretatt i forkant av hovedforhandlingen og spilles av i retten, jf. strpl. § 298.¹⁹⁴ Således føres ikke vitnet direkte for retten i henhold til strpl. § 296 første ledd, som gir uttrykk for muntlighetsprinsippet og bevisumiddelbarhetsprinsippet ved vitneførsel.

---

¹⁹² Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 119, sml. strpl. § 298 første ledd

¹⁹³ Giske (2007) s. 43

¹⁹⁴ Strpl. §§ 298, 239

Den som er tiltalt i en straffesak har rett til å stille spørsmål til de vitner som føres mot ham. Denne retten er grunnet i prinsippet om kontradiksjon. Kontradiksjon er et grunnleggende prinsipp i norsk rett og går ut på at en part i en prosess skal ha anledning til å uttale seg om saken, samt gjøre seg kjent med det motparten har anført, før det avsies dom.¹⁹⁵

Under en hovedforhandling sikres kontradiksjonen normalt ved at tiltaltes forsvarer gis anledning til å stille spørsmål til vitnene etter hvert som disse føres direkte for den dømmende rett. I avgjørelsen Rt. 2011 s. 93 sier Høyesterett at den absolutte retten til kontradiksjon er begrenset til å gjelde i de tilfeller der vitnes forklaring er det avgjørende beviset i saken.¹⁹⁶ I familievoldssaker er det som tidligere nevnt ofte få bevis, og ord står mot ord. Barnets forklaring vil derfor kunne være det avgjørende bevis i saken.

Selv om avspilling av dommeravhør gjør at den tiltalte ikke kan stille spørsmål til vitner som avhøres ved dommeravhør under hovedforhandlingen, sikres likevel kravet til kontradiksjon slik ordningen med dommeravhør er i dag. Se punkt 3.2.5.

Hvis tiltaltes forsvarer bekrefter at dommeravhøret er gjennomgått med siktede, og det ikke er nye spørsmål fra deres side, må dette være tilstrekkelig for å si at hensynet til kontradiksjon er ivaretatt. Det er muligheten til å stille spørsmål som skal sikres gjennom hensynet til kontradiksjon, og det er ikke et krav om at det rent faktisk er stilt spørsmål.¹⁹⁷

---

¹⁹⁵ Giske (2007) s. 177

¹⁹⁶ Rt 2011.93 avs. 39

¹⁹⁷ Rapport 2012 s. 39

4.3.2 Faktorer som kan avgjøre dommeravhørets bevisverdi og momenter i vurderingen av barns troverdighet

Det er ofte få bevis i familievoldssaker der barn er fornærmet, da volden skjer i familien og innenfor husets fire vegger. Dommeravhøret som er tatt av barnet vil derfor ofte kunne være et sentralt bevis i saken.¹⁹⁸

Det er en glidende overgang mellom vurderingen av hvilke faktorer som kan avgjøre dommeravhørets bevisverdi, og vurderingen om barnets forklaring er å anse som troverdig. Vurderingen av dommeravhørets bevisverdi innebærer at påliteligheten og troverdigheten av barnets forklaring vurderes og undersøkes nærmere. Når ord står mot ord, som det ofte gjør når barn er fornærmet i familievoldssaker, må retten vurdere barnets troverdighet.¹⁹⁹

I Rt. 2003 s. 383 om bevisbedømmelsen i straffesaker, uttalte Høyesteretts kjæremålsutvalg at det er den dømmende rett som skal foreta en konkret vurdering av fornærmedes troverdighet. I den konkrete saken støttet Høyesterett seg til lagmannsrettens vurdering:

”Konkret bevisbedømmelse i saken, herunder vurderingen av fornærmedes troverdighet, skal foretas av den dømmende rett.”²⁰⁰

Denne dommen ble fulgt opp i Rt. 2005 s. 907, hvor Høyesterett sa at troverdighets- og pålitelighetsvurderingen hører under den dømmende retts bevisbedømmelse.²⁰¹

Tidsaspektet er en særlig relevant faktor når barn er fornærmet. Hvor raskt dommeravhøret gjennomføres etter den faktiske hendelsen kan være avgjørende for troverdigheten av forklaringen barnet gir. Høyesterett uttalte i avgjørelsen Rt. 1994 s. 1190 at avhøret bør

---

¹⁹⁸ LB-2012-81111 (Lovdata Online s. 6)

¹⁹⁹ Magnussen (2004) s. 261-263

²⁰⁰ Rt 2003.383 avs. 8

²⁰¹ Rt 2005.907 avs. 38

sees i lys av tiden som har gått fra voldsepisoden til avhøret er tatt. I den aktuelle saken ble dommeravhøret tatt 2 - 4 år etter de påståtte overgrepene som skjedde da barnet var mellom 2 - 4 1/5 år, og Høyesterett uttalte:

”Tidsmomentet hvor barnet er så lite ved avhøret og var så lite ved et eventuelt overgrep tilsier i seg selv forsiktighet ved bedømmelsen av bevisverdien.”²⁰²

I LA-2011-24690 la retten til grunn at bevisverdien av dommeravhøret ble svekket ved at avhøreren nevnte den tiltaltes navn ved innledningen av dommeravhøret. Lagmannsretten uttalte i saken at avhøreren på en *”uheldig måte gir barnet føringer for hva det forventes at hun skal forklare.”²⁰³*

Høyesterett har tidligere fremhevet i avgjørelsen Rt. 1996 s. 864 at en detaljert forklaring styrker forklaringens troverdighet:

”Slik jeg oppfattet henne virket hun konsentrert, men forknytt. Hun forklarte seg forholdsvis detaljert om overgrepssituasjonene på en måte som ikke syntes tillært eller fantaserende. [...] Hun viste hvorledes hun var blitt holdt under overgrepene. Generelt sett virket hun nedtrykt og i blant på gråten. Etter min mening virket forklaringen troverdig.”²⁰⁴

I avgjørelse fra lagmannsretten, LA-2013-56193, satt retten ord på hvorfor den finner det fornærmede barnets forklaring troverdig. Ved troverdighetsvurderingen la retten her vekt på at forklaringene til barnet var konsise, detaljrike og nøkterne. Retten uttalte:

---

²⁰² Rt 1994.1190 s. 1194

²⁰³ LA-2011-24690 avs. 8 under lagmannsrettens vurdering

²⁰⁴ Rt 1996.864 s. 871

”Lagmannsretten finner at Bs forklaring fremstår som troverdig. Det vises her til at hun har gitt sin redegjørelse til sin kontaktlærer, til barnevernvakten, til politibetjent Storesund, under dommeravhøret og som vitne under ankeforhandlingen. Hennes forskjellige forklaringer er konsistente i den forstand at det ikke er kunnet påvises synderlige avvik mellom de forskjellige forklaringer og når hun under dommeravhøret blir stilt gjentatte kontrollspørsmål. Fremstillingen hennes er detaljrik uten at alle disse er avgjørende for saken. Hun gir presise svar på spørsmålene og hennes svar fremstår som nøkterne uten overdrivelser.”²⁰⁵

Troverdigheten av barnas forklaringer kan styrkes av at forklaringene til søsknene er sammenfallende, jf. LG 2013-84564.²⁰⁶ I avgjørelsen LE-2013-130103 ble en far funnet skyldig i og blant annet jevnlig å ha mishandlet to av sine barn, jf. strl. § 219. Når lagmannsretten vurderte troverdigheten til barna ble det lagt vekt på at forklaringen deres var sammenfallende:

”På bakgrunn av C og Ds forklaringer, er lagmannsretten imidlertid ikke i tvil om at døtrene regelmessig ble slått på baken og på hendene. Jentene fremstod som troverdige, deres forklaringer var sammenfallende og det var ikke noe ved dommeravhørene som gir grunn til å tvile på riktigheten av deres forklaringer. At det dreier seg om samme type vold, samt at begge jentene har vært vitne til at den andre har blitt slått, styrker troverdigheten i forklaringene.”²⁰⁷

Også i lagmannsretten avgjørelse LG-2013-130129 ble det lagt vekt på sammenfallende forklaringer. I den aktuelle saken styrket observasjonen av de yngste barna de eldste barna forklaringer:

---

²⁰⁵ LA-2013-56193 avs. 14 under lagmannsrettens vurdering

²⁰⁶ LG-2013-84564, under ”Bevisanken”

²⁰⁷ LE-2013-130103 avs. 14 under lagmannsrettens vurdering

”Troverdigheten til de eldre barnas forklaringer i dommeravhør og for lagmannsretten om trusler og slag med gjenstander styrkes av observasjoner av de minste barnas reaksjoner slik de beskrives...”²⁰⁸

---

²⁰⁸ LG-2013-130129 (Lovdata Online s. 6)

5 VURDERING AV SÆRSKILTE UTFORDRINGER

5.1 Innledning

Som en ser av redegjørelsen har oppgavens tema og problemstilling en del faktiske og rettslige utfordringer knyttet til seg. Det vil i denne delen sees nærmere på - og gis en vurdering av - disse utfordringene:

5.2 Medisinske undersøkelser

Det gjennomføres i dag flere rettsmedisinske undersøkelser av barn enn det som ble gjort tidligere. Noe av bakgrunnen er at slike undersøkelser tilbys på barnehusene. Selv om slike undersøkelser tilbys, gjennomføres det relativt få undersøkelser.²⁰⁹ Det er flere årsaker til dette. At det ofte går alt for lang tid fra voldsepisoden til avhøret blir gjennomført, er en av de viktigste grunnene til at det ikke gjennomføres flere slike undersøkelser. Mangel på medisinsk undersøkelse bidrar til å svekke barns rettssikkerhet.²¹⁰ Dette er et eksempel på en alvorlig konsekvens av at fristen på to uker for å gjennomføre dommeravhør ikke overholdes. Det er påtalemyndighetens ansvar å vurdere om det skal gjennomføres en medisinsk undersøkelse av det fornærmede barnet i saken.²¹¹

Det kan være problematisk å få gjennomført en medisinsk undersøkelse tidlig i prosessen når barn er fornærmet i en familievoldssak, da foreldene som oftest er barnets verge, må samtykke til en slik undersøkelse.²¹² Undersøkelsen vil derfor ikke kunne gjennomføres før en setteverge er oppnevnt, og da kan biologiske spor gå tapt. Dagens rutiner for oppnevning av setteverger vil i praksis begrense mulighetene for å gjøre positive funn. Det

---

²⁰⁹ Holdal, Jensen (2014)

²¹⁰ Lindboe (2014)

²¹¹ Rapport 2012 s. 81-82

²¹² Psrl. § 4-1, jf. § 4-4

er derfor nødvendig å finne en løsning som kan fungere i akutte tilfeller der barnets foreldre er inhabile.²¹³

Viktigheten av medisinske undersøkelser fremheves også av rettspraksis. Tingretten la i avgjørelsen i sak 13-131491MED-OTIR/02²¹⁴ vekt på rapporten fra de medisinske undersøkelsene som var foretatt av barna. Undersøkelsene ble i den aktuelle saken gjennomført samme dag som barnevernstjenesten var på hjemmebesøk hos tiltalte, barnas mor, og undersøkelsen avdekket multiple blåmerker på barna. Legen som foretok undersøkelsene konkluderte med at barna høyest sannsynlig hadde blitt utsatt for vold i nær fortid. Det ble senere gjennomført nye medisinske undersøkelser for å se om merkene som var avdekket ved første undersøkelse var forsvunnet. I den aktuelle saken ble barnas forklaringer støttet av den medisinske undersøkelsen, og undersøkelsene bidro i stor grad til å opplyse saken.²¹⁵

Det kreves et fritak fra taushetsplikten for at medisinske undersøkelser skal kunne brukes som bevis under hovedforhandlingen, jf. hlspl. § 21, sml. strpl. § 119. Opplysningsplikten helsepersonell har etter hlspl. § 33 andre ledd og avvergingsplikten alle har etter strpl. § 139 vil ikke alltid være anvendelige, og det vil i noen tilfeller være opp til den enkelte helsearbeider å vurdere om opplysningen kan bringes videre. Barn over 15 år vil selv kunne gi samtykke til en slik undersøkelse, og videre samtykke til at opplysningene kan brukes som bevis under hovedforhandlingen. For barn under 15 år er det vergen eller settevergen som kan samtykke til slik undersøkelse og bruk.²¹⁶

Etterspørselen etter medisinske undersøkelser av barn stiger, og det er for få leger med erfaring og kompetanse til å gjennomføre disse. Barneombudet er bekymret over planen om

---

²¹³ Vgml. 34, jf. Rapport 2012 s. 82

²¹⁴ Oslo tingrett, 15. november 2013, saksnr. 13-131491MD-OTIR/02

²¹⁵ Oslo tingrett, 15. november 2013, saksnr. 13-131491MD-OTIR/02

²¹⁶ Strpl. § 93 g

ikke å utdanne flere leger innen klinisk rettsmedisin.²¹⁷ God kompetanse på dette området kan i stor grad sikre voldsutsatte barns rettsvern.

5.3 Manglende retningslinjer for oppnevning av setteverge i familievoldssaker

Det kan ta lang tid fra anmeldelse av en familievoldssak til barnet får oppnevnt setteverge. Særlig i familievoldssaker kan dette ha negative konsekvenser for barna, da de i praksis vil stå uten habil straffeprosessuell stedfortreder frem til setteverge er oppnevnt. Som nevnt i punkt 3.3.1 vil det med få unntak være nødvendig å oppnevne setteverge når barn er fornærmet i familievoldssaker.

Selv om Fylkesmannen i Oslo og Akershus har lagt til rette og opprettet en døgnåpen kontakttelefon for oppnevning av setteverger, hjelper ikke dette når ingen av de som kommer i kontakt med barnet i første fase av straffesaken har eller tar ansvar for at det anmodes oppnevning.

Det at et fornærmet barn kan stå lenge uten habil verge, skyldes ikke bare den pågående omorganiseringen med overføring av kompetanse fra kommunene til fylkesmennene. En av utfordringen er den snevre personkretsen som er gitt begjæringskompetanse i vgml. § 56. Når barn er fornærmet i familievoldssaker vil naturlig nok sjeldent barnet selv eller dens foreldre begjære oppnevning. Personkretsen i vgml. § 56 er derfor ikke tilpasset tilfeller der barn er fornærmet i familievoldssaker.

Den snevre personkretsen som har kompetanse til å begjære oppnevning av setteverge, gjør at det i familievoldssakene der barn er fornærmet, ofte ikke blir oppnevnt setteverge tidlig nok og i noen tilfeller ikke i det hele tatt. Hvis for eksempel påtalemyndigheten og domstolene hadde hatt begjæringskompetanse etter vgml. 56, ville de hatt et større ansvar for å ivareta barna og oppnevningen ville kunne gått raskere. Slik regelen er i dag, har

---

²¹⁷ Lindboe (2014)

ingen barnet naturlig er i kontakt med i forbindelse med en straffesak, kompetanse til å begjære oppnevning.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har meldt fra om utfordringene rundt begjæringskompetanse til overordnet myndighet – Statens sivilrettsforvaltning. Ved spørsmål om det skal oppnevnes setteverge i det konkrete tilfellet, tar fylkesmannen en vurdering av habiliteten til barnets foreldre. Selv om personkretsen i vgml. 56 ikke er tilpasset forhold der barn er fornærmet i familievoldssaker, fungerer fylkesmannen som et ”sikkerhetsnett” ved at den selv oppnevner setteverger på eget tiltak etter anmodning fra for eksempel påtalemyndighet, domstolen eller bistandsadvokat.²¹⁸

Politiet fungerer som ”portvokter” i familievoldssaker²¹⁹, og politiet burde derfor vært forpliktet til å kontakte fylkesmannen for å få vurdert foreldrenes habilitet når de har en anmeldelse på familievold. Hvis dette hadde skjedd automatisk tidlig i prosessen, ville en del av usikkerheten påtalemyndigheten, bistandsadvokaten, fylkesmannen og ikke minst settevergen selv har rundt settevergens rolle vært unngått. Barnet hadde fått en habil verge tidlig i prosessen, noe som i seg selv ville styrket barns rettsstilling i disse sakene. Det ville dermed blant annet blitt lagt til rette for at flere medisinske undersøkelser vil kunne blitt gjennomført på et tidlig stadium, se punkt 5.2.

At settevergen kommer inn tidlig i prosessen vil også føre til at denne blir kjent med saken og barnet fra starten, og vil kunne ha kontakt med bistandsadvokat og påtalemyndighet fortløpende fra start til slutt. Dette vil igjen føre til at settevergen i større grad vil være skikket til å kunne ta forsvarlige avgjørelser for barnet underveis i prosessen.

---

²¹⁸ Pedersen, Ida-Marie (2014)

²¹⁹ Aas (2009) s. 296

5.4 Alternativ avhørsmodell for de yngste barna

Det er særlige utfordringer som gjør seg gjeldene når de yngste barna er utsatt for familievold. De yngste barna har selv enda ikke tilstrekkelige språkkunnskaper til for eksempel å kunne forklare seg. Barna lever ofte skjermet i familien, de er i et avhengighetsforhold til sine foreldre, og de er ikke selv i stand til å ivareta sin rettssikkerhet.²²⁰ De yngste barna trenger derfor særlig tilrettelegging og oppfølging i møte med rettssystemet. Flere av reglene vi har i dag er ikke tilpasset denne gruppen.

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 konkluderte med at observasjonsordningen i praksis ikke blir brukt i straffesaker der barn er fornærmet, og foreslår at reglene om observasjon ikke videreføres i en ny foreslått forskrift.²²¹

Justisdepartementet begrunnet opprinnelig innføringen av observasjonsordningen med at *“dommeravhøret kan være et utilstrekkelig bevismiddel når det gjelder små barn”* og at *“reglene om dommeravhør synes vanskelig å praktisere overfor små barn og at de særlige problemene en står overfor når det gjelder de små barn, krever en annen løsning”*.²²²

Dagens ordning fungerer ikke etter hensikten, og den foreslås ikke videreført av arbeidsgruppen bak Rapport 2012, dog *uten* at det finnes et klart alternativ. Det er uheldig at det ikke finnes gode alternativer for de yngste barna.

Selv om ikke arbeidsgruppen bak Rapport 2012 fant alternativer som direkte kan erstatte de tilfellene observasjonsordningen var ment å dekke, finnes det forskning fra utlandet om avhørsmodeller som er tilpasset denne gruppen. I USA brukes metoden “Extended Forensic Interview”, forkortet EFI. EFI er utviklet ved National Child Advocacy Center (NCAC) i USA. Metoden er blitt brukt i USA i over 10 år og har gitt gode resultater, i form av at flere

---

²²⁰ Handlingsplan (2014-2017) s. 111

²²¹ Rapport 2012 s. 49

²²² Justisdepartementet (G-70/98) s. 1-2, sml. Rapport s. 50

av de yngste barna forteller om overgrep.^{223 224}

Politihøgskolen gikk i 2010 sammen med Kripos og barnehuset i Bergen for å se om EFI-modellen kunne brukes i Norge som en alternativ avhørsmodell for de yngste barna. Metoden ble i prosjektet oversatt til ”sekvensielle avhør”. Etter kort tid ble prosjektet avsluttet grunnet ressursituasjonen i Hordaland politidistrikt. Selv om prosjektet ble avsluttet så gruppen allerede på den korte tiden at metoden ga ønskede resultater, slik den hadde gjort i USA. Arbeidsgruppen konkluderte med at sekvensielle avhør av førskolebarns synes å være en lovende metode, og da en alternativ avhørsmodell for de yngste barna.^{225 226}

Barnehuset i Oslo opplyser at rapporten blir fulgt opp, og at dommeravhørere ved Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Kripos) innehar kompetansen og bistår alle landets politidistrikt etter behov. Også Oslo-, Hordaland- og Vestoppland politidistrikt har også denne kompetansen, men de betjener kun sine egne politidistrikter. Ordningen er i dag organisert slik at det er seniorrådgiver/psykologspesialist på de fleste barnehusene som har et særansvar for å følge opp de sekvensielle avhørene. Oslo politidistrikt har i dag to avhørere som bruker metoden hyppig, primært på barn mellom 3-5 år. Statens Barnehus Oslo har ikke offisielle tall på antall gjennomførte sekvensielle avhør når denne oppgaven går i trykken, men opplyser at metoden er god og at den bidrar til å få frem de yngste barna sin historie.²²⁷

Det er positivt at modellen følges opp, og at modellen fortsatt ser ut til å gi ønskede resultater. Det at både politiet og ansatte på barnehusene med annen faglig bakgrunn følger opp denne alternative avhørsmodellen, er positivt for utviklingen av modellen. En ordning

---

²²³ Rapport om sekvensielle avhør s. 1

²²⁴ Rapport 2012 s. 50

²²⁵ Rapport 2012 s. 50

²²⁶ Rapport om sekvensielle avhør s. 1-5

²²⁷ Aamot (2014)

med sekvensielle avhør bidrar til å styrke de yngste barnas rettsvern. Det er likevel fortsatt en utfordring på dette området, ved at det er tilfeldig hvordan de yngste barna blir avhørt. Ordningen med sekvensielle avhør er ikke regulert, og det blir derfor opp til det enkelte politidistrikt å avgjøre om de tilkaller bistand fra Kripos i saker der førskolebarn skal avhøres.

5.5 utfordringer ved avdekking av saker der barn er utsatt for familievold

Mange av barna som utsettes for familievold kan av naturlige årsaker selv ikke melde fra om volden. Hvis et barn antyder at noe ikke er som det burde være, er det viktig at de personene som er tett på barnet melder fra. I 2010 ble det etterforsket 1 636 familievoldssaker, og av disse ble hele 73% henlagt. Henleggelsesprosenten er høy og politimester Sæverud i Troms politidistrikt sier at familievoldssakene er vanskelig å etterforske, da det er vanskelig å finne bevis i sakene. Politimesteren sier at det kreves forståelse av familievoldssakenes kompleksitet, og at politiet ikke alene kan løse problemene. Derfor må fastleger, barnevern og andre bidra i langt større grad for å avdekke vold mot barn.²²⁸

Offentlige tjenestemenns tolkning av taushetsplikten kan føre til uheldige situasjoner i saker der barn er fornærmet. Dette kan komme særlig på spissen i familievoldssaker som er vanskelig å avdekke. Det er viktig at offentlige ansatte kjenner til sine plikter og rettigheter hva gjelder opplysningsplikt og formidlingsrett – og at de ikke kun forholder seg til taushetsplikten, se punkt 2.3.2.

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid.²²⁹ Statistikken i punkt 2.3.2 viser at offentlige organer i et visst monn ivaretar meldeplikten, men at sakene

---

²²⁸ TV2 Nyheter (2012)

²²⁹ Bvl. § 1-1

stopper opp hos barnevernstjenesten.²³⁰ Blir ikke sakene anmeldt til politiet, blir heller ikke sakene straffeforfulgt, noe som kan føre til at barnet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Det er riktig at barneverntjenesten må ”sile”, men det er ikke barneverntjenestens ansvar å fastslå om det foreligger straffbart forhold eller ikke. Det er politiet som har kompetanse til å avgjøre dette, herunder gjennom å vurdere offentlig påtale.

Blir alle flinkere til å melde fra til barneverntjenesten, og barneverntjenesten blir flinkere til å melde saker videre til politiet, og politiet har gode rutiner for å ivareta barn som er fornærmet i familievoldssaker, er det grunn til å tro at flere familievoldssaker blir avdekket. Dette forutsetter at politiet følger instruksjonen fra Riksadvokaten om at familievoldssaker ikke skal anses som ”husbråk”, og tar ut offentlig påtale i disse sakene.²³¹ Flere ofre vil da få hjelp og flere gjerningsmenn må stå til ansvar for sine handlinger.²³²

5.6 Konsekvensene av overskridelse av fristen for gjennomføring av dommeravhør

At fristen på to uker for gjennomføring av dommeravhør ikke blir overholdt, er den største utfordringen vi står overfor hva gjelder dommeravhør i dag.²³³ Voksne som anmelder voldtekt avhøres normalt etter noen få dager, mens barn må vente i mange uker før de blir avhørt. Denne ventetiden kan sees på som et nytt overgrep mot barna.²³⁴ Tallene nedenfor viser hvor lenge voldsutsatte barn i 2013 ventet på å bli avhørt ved dommeravhør:

---

²³⁰ Bvl. § 1-1

²³¹ Riksadvokaten (3/2008) s. 2

²³² Veileder for politiet s. 28

²³³ Dommeravhørforskriften § 1

²³⁴ Vedeler, Skatvedt og Foss (22.02.2014)

- 106 dager i Hamar
- 90 dager i Oslo
- 78 dager i Nord-Trøndelag
- 59 dager i Stavanger
- 52 dager i Bergen²³⁵

Når den lovpålagte fristen i dag er på 14 dager, er tallene ovenfor urovekkende.²³⁶ Det at det tar lang tid før dommeravhøret gjennomføres kan føre til alvorlige konsekvenser, ikke bare for barnet, men for alle parter i saken.²³⁷ Barnets minner fra voldshandlingen kan svekkes og forklaring kan påvirkes ved at tiden går, noe som igjen kan føre til uriktige opplysninger og i verste fall en uriktig dom.²³⁸ Dette er bekymringsverdig, og Riksadvokaten har tydelig gitt uttrykk for at familievoldssaker er saker som hører til de sentralt prioriterte sakstyper.²³⁹ For å løse denne utfordringen trengs et bedre regelverk, større kapasitet og en bedre forståelse av familievoldssakenes kompleksitet.²⁴⁰

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 mener fristen for å avholde dommeravhør bør senkes til én uke for avhør av fornærmede barn og sentrale vitner som gis rett til bistandsadvokat.²⁴¹ UNICEF har stilt seg bak forslaget og mener en kortere frist vil sende et sterkt signal til politi og påtalemyndighet om at dette er saker som må prioriteres.²⁴²

Spørsmålet er hva som må til for å få ned den urovekkende lange ventetiden for dommeravhør. Tilgangen på kompetente avhørere er en av flaskehalsene. Flere av

---

²³⁵ Foss, Vedeler, Skatvedt (21.02.2014)

²³⁶ Dommeravhørforskriften § 4

²³⁷ Foss, Vedeler, Skatvedt (21.02.2014)

²³⁸ Lindboe (2014)

²³⁹ Riksadvokaten (1/2014) pkt. 4, sml. Riksadvokaten (3/2008) s. 2-3

²⁴⁰ Vedeler, Skatvedt og Foss (22.02.2014)

²⁴¹ Rapport 2012 s. 55

²⁴² Foss, Vedeler, Skatvedt (26.02.2014)

dommeravhørere har nå andre jobber i politiet, og kan derfor ikke brukes full tid som avhørere. Selv om det er mangel på dommeravhørere er det seks tomme plasser på videreutdanningskurset i avhør av barn og ungdom ved Politihøgskolen. Dette er etter at kurset ble utvidet fra 18 til 24 plasser på grunn av mangel på avhørere. De tomme plassene antyder manglede prioritering ved politidistriktene.²⁴³

Det er fremmet forslag om å la yrkesgrupper med barnefaglig kompetanse være dommeravhørere, etter at de er gitt nødvendig opplæring. Selv om det er prisverdig med nytenking rundt økningen av kapasiteten, burde samfunnet strekke seg langt for at voldsutsatte barn skal avhøres av dyktige polititjenestemenn. Disse har relevant utdanning og kjennskap til straffeprosessen, straffeloven og familievoldssakenes kompleksitet, og er derfor best egnet til å ivareta barns rettsvern i prosessen. Det å få flere kompetente avhørere krever imidlertid en langsiktig plan. Det pågår nå en politisk debatt på området, noe som kan føre til økte ressurser eller pålegg om omprioriteringer av ressurser. Det er derfor positivt og viktig at organisasjoner som for eksempel UNICEF, samt media stadig opplyser politikerne og samfunnet for øvrig om utfordringene.

En annen løsning på denne utfordringen er at alle politidistriktene pålegges å opprette en dommeravhørskoordinator. Tromsø politidistrikt har en modell med en dommeravhørskoordinator som har ansvar for beramning av dommeravhørere i distriktet. Tromsø politidistrikt har etter dette sett en positiv utvikling på området, ved nedgang i ventetiden på å bli avhørt ved dommeravhør. I tillegg er koordinatoren gitt i oppgave å vurdere behovet for setteverge.²⁴⁴

Hvis alle politidistriktene hadde hatt en modell med dommeravhørskoordinator, ville problemet med sen oppnevning, eller manglende oppnevning av setteverge, kunne blitt løst ved at spørsmålet om setteverge ble tatt tidlig i saken av koordinatoren.

---

²⁴³ Skatvedt, Foss (2014)

²⁴⁴ Stokkereit (2014)

Dommeravørskoordinatoren kunne da jobbet tett opp mot familievoldskoordinatoren som alle politidistriktene er pålagt å ha i en heltidsstilling.²⁴⁵

5.7 Ulike aldersgrenser fører til tolkningstvil

Barn som er 16 år på tidspunktet for hovedforhandlingen må møte og vitne i retten selv om det er gjort opptak av dommeravhøret i forkant av hovedforhandlingen, selv om barnet var under 16 år på avhørstidspunktet, se punkt 4.3.²⁴⁶

Grunnen til at vi står overfor denne utfordringen i dag er at lovgiver opprettholdt regelen om at det er barnets alder på tidspunktet for hovedforhandlingen, og ikke barnets alder på avhørstidspunktet, som er styrende for om barnet skal forklare seg direkte for domstolen. Dette skjedde selv om aldersgrensen for dommeravhør ble økt fra 14 til 16 år.²⁴⁷ Det er derfor ikke lenger samsvar mellom reglene. Dette medfører at ordningen med dommeravhør ikke er reell for de barna som er nær 16 år på avhørstidspunktet.²⁴⁸ På den måten rammes disse barna av at offentlige myndigheter bruker uforholdsmessig lang tid på saksforberedelse, og at det tar lang tid før saken kommer opp for retten.

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 mener regelverket må samordnes, og foreslår at aldersgrensen for bruk av dommeravhør skal senkes til 15 år.²⁴⁹ Dette er blant annet begrunnet i at den strafferettslige lavalder er 15 år, jf. strl. § 46, og at barn over 15 år selv har mulighet til selv å utøve prosessuelle rettigheter, jf. strpl. § 93 g. Hvis aldersgrensen senkes vil dette føre til en begrensning i barns rettigheter. Det er derfor viktig at lovverket samordnes i sin helhet og ikke kun på bakgrunn av de gitte eksemplene. Det må da tas en vurdering av hvordan regelverket kan samordnes uten at det vil svekke barns rettsvern.

---

²⁴⁵ Politidirektoratets instruks (2008)

²⁴⁶ Strpl. § 298, L07.03.2008 nr. 5

²⁴⁷ Strpl. § 298

²⁴⁸ Rapport 2012 s. 44

²⁴⁹ Rapport 2012 s. 45

Det er barnets alder på tidspunktet på det første avhøret som burde være avgjørende for om barnet må forklare seg og møte i hovedforhandling. En slik ordning vil skape større forutsigbarhet for barnet som er fornærmet, ved at det ikke må gå uvitende om dette fra tidspunktet etter dommeravhøret til de får innkalling til hovedforhandling.

Det er videre et spørsmål om det skal det gis forsikring av barn over 14 år som blir avhørt ved dommeravhør, se punkt 4.3. Grunnen til at vi står overfor denne problemstillingen er at det heller ikke her er samsvar mellom reglene i loven. Årsaken er at kravet om å avgi forsikring gjelder alle rettslige avhør, uavhengig om det skjer i hovedforhandling eller ved et bevisopptak.²⁵⁰ Dette taler for at forsikring må kreves av barn mellom 14 og 16 år som avhøres ved dommeravhør. På den annen side ble aldersgrensen for dommeravhør endret i 2008 og det må således forstås at det er lovgivers mening at barn under 16 år skal behandles som alle andre barn som avhøres med dommeravhør.^{251 252}

Denne motstrid er uheldig og fører til tolkningstvil. At det er tolkningstvil vil kunne føre til at de fornærmede barna ikke blir behandlet likt, da det blir opp til den enkelte lovanvender å vurdere om forsikring skal gis av barn over 14 år som avhøres ved dommeravhør.

5.8 Vil det være juridisk forsvarlig å la politiet få anledning til å avhøre barn uten involvering av domstolene?

Som nevnt i punkt 5.6 er få kompetente avhørere en av grunnene til at fristen på to uker for gjennomføring av dommeravhør ikke overholdes. Det som vil belyses i dette punktet er om det vil være juridisk forsvarlig å overføre ansvaret for dommeravhør fra domstolen til

---

²⁵⁰ Strpl. § 131, sml. § 132

²⁵¹ Strpl. § 239 jf. L07.03.2008

²⁵² Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 51-54

politi- og påtalemyndigheten. Det er viktig å skille mellom forslaget om politiledende avhør av barn, og forslaget om å la andre enn politiet gjennomføre selve avhøret.

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 foreslår at politiet burde gis anledning til å avhøre barn uten involvering av domstolene. Arbeidsgruppen mener en slik ordning vil øke fleksibiliteten og muliggjøre effektivisering, og en raskere avvikling av avhør vil igjen kunne redusere belastningen for det fornærmede barnet og øke presisjonen forklaringen. Dette er alle faktorer som vil kunne føre til økt oppklaring av familievoldssaker der barn er fornærmet. I Sverige har de en ordning med politiledende avhør av barn, og systemet sies å fungere godt. Den innledende etterforskningen er i Sverige effektiv, og barnet avhøres ofte etter kun 2-3 dager.²⁵³

Spørsmålet er om barnets rettsstilling vil svekkes av en slik ordning. Den som leder et dommeravhør må ta stilling til flere rettslige spørsmål. Etter dagens ordning er det dommerens oppgave å sikre at alle hensyn i prosessen tas, samt føring av protokoll fra avhøret. Viktigheten av at en ”tredjemann” har det overordnede ansvaret for gjennomføringen, må ikke undervurderes. Det at dommeravhøret er ledet av en dommer bidrar til at hovedforhandlingsdommeren er trygg på at avhøret som et tatt av barnet er gjennomført på forsvarlig måte. Dommeravhør som spilles av i retten har jevnt over høy bevisverdi, og måten avhørene gjennomføres på er en viktig grunn til dette.²⁵⁴

Både Juristforeningen og Advokatforeningen mener dommeravhørene burde kunne løses på en annen måte enn det som gjøres i dag. Juristforeningen mener ordningen med dommerledende avhør er utdatert, da avhøret i sin helhet tas opp med lyd- og bildeopptak.²⁵⁵ Advokatforeningen sier at hensynet til kontradiksjon vil blir tilstrekkelig

---

²⁵³ Rapport 2012 s. 26-31

²⁵⁴ Rapport 2012 s. 42

²⁵⁵ Lier (2014)

ivaretatt ved at påtalemyndigheten, forsvarer og bistandsadvokat er til stede under avhøret.²⁵⁶

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 mener en ordning med politiledende avhør krever at en politijurist med utvidet påtalekompetanse leder avhørene, da det i hovedsak er de rettslige spørsmålene som fordrer notoritet. Arbeidsgruppen mener at det bør utarbeides egne kurs for påtalejurister på Politihøgskolen for ledelse av slike avhør, og at det er ønskelig at politijuristen som gjennomfører slike avhør har gjennomført en slik utdanning. Politiadvokater har samme juridiske utdanning som en dommer, og vil på mange måter være skikket til å ivareta alle hensyn i prosessen, samt påse at rettssikkerheten til de involverte til en hver til blir sikret.²⁵⁷

En ordning med politiledende avhør vil kunne føre til både praktiske og rettslige utfordringer, blant annet bruk av rettslige avhør etter strpl. § 237 og det at ingen har forklaringsplikt til politiet jf. strpl. § 230. Før det gjøres en slik endring må det kreves en god gjennomgang av regelverket samt konkrete løsninger, slik at ikke rettsvernet til de fornærmede barna svekkes.

---

²⁵⁶ Salomon (2014)

²⁵⁷ Rapport 2012 s. 41-42

6 VEIEN VIDERE

6.1 Noen grunner til optimisme innenfor fagområdet

Barns rettsstilling som fornærmet er i dag sikret i større grad enn tidligere. I avgjørelsen Rt. 2010 s. 949 utvidet og anerkjente Høyesterett barns rettigheter som fornærmet i familievoldssaker. Dette førte til en klargjøring av rettsstillingen og en styrkning av barns rettsvern. Som tidligere nevnt har barn krav på setteverge i de fleste tilfeller der de er fornærmet i familievoldssaker. Dette bidrar også til å styrke barns rettsstilling som fornærmet i disse sakene. Media dekker tematikken jevnlig, noe som gjør at oppmerksomheten rundt problematikken har økt betraktelig de siste årene.

Det er bred politisk enighet om at vold i nære relasjoner er et område som bør satses på og prioriteres.²⁵⁸ Økt kunnskap fører til økt bevisstgjøring, og i siste instans til handling.

Arbeidsgruppen bak Rapport 2012 har lagt frem et forslag til forskriftstekst for en forskrift som skal gjelde avhør av særlige sårbare personer. Arbeidsgruppen har i sitt forslag forsøkt å formulere bestemmelsene så tydelig som mulig, på et språk som skal være tilgjengelig for barnet selv og dens verge.²⁵⁹ En ny forskrift som har tatt sikte på å løse en del av de praktiske utfordringene vi står overfor i dag, vil bidra til å styrke barns rettsstilling. Forslaget ligger fortsatt til behandling i Justisdepartementet- og beredskapsdepartementet, men antas ferdigstilt i løpet av kort tid.

6.2 Områder som fortsatt krever styrket innsats

Det er en gjennomgående utfordring at det ikke er samsvar mellom reglene i de ulike lovene som dekker barns rettsstilling som fornærmet, ei heller ikke alltid innad i samme lov. Lovene opererer for eksempel med ulike aldersgrenser. Dette fører til tolkningstil

---

²⁵⁸ Horne (2013)

²⁵⁹ Rapport 2012 s. 88

som leder til både faktiske og rettslige utfordringer. Det bør derfor jobbes for å samordne regelverket, da dette vil klargjøre rettstilstanden for barn som er fornærmet.

Tidsaspektet er viktig gjennom hele prosessen når barn er fornærmet i familievoldssaker. I disse sakene er det svært viktig at tidsfristene overholdes, og at en så effektiv prosess som mulig tilstrebes. Dommeravhørene gjennomføres i dag ikke innenfor de fastsatte frister. Det kan ta lang tid før det blir oppnevnt setteverge, det kan ta lang tid før det blir holdt et avhør, og det kan ta tid før hovedforhandlingen gjennomføres. I verste fall kan et fornærmet barn bli utsatt for alle disse forsinkelsene, noe som kan ha store konsekvenser for barnet, prosessen og dens øvrige parter.

Det bør videre tilstrebes å finne virkemidler og utarbeide verktøy som gjør at barns rettsvern kan sikres bedre enn det som gjøres i dag. For at det skal skje en forbedring på området, må politikerne og overordnede myndigheter gå fra ord til handling. Det bør fremover særlig jobbes for å videreutvikle og innføre modellen med sekvensielle avhør, slik at denne kan brukes i alle tilfeller der de yngste avhøres.

Videre bør det jobbes for å få på plass bedre retningslinjer som gjør at barna sikres setteverge tidlig i prosessen. Finner man løsninger på disse utfordringene er det stor grunn til å tro at barnas rettsstilling som fornærmet i familievoldssaker vil bli styrket.

6.3 Avslutning

Det er de siste årene foretatt lovendringer som sikrer barns rettsstilling som fornærmet i større grad enn tidligere, men det er fortsatt en del utfordringer hva gjelder barn som fornærmet i familievoldssaker. Hovedgrunnen til dette er at lovverket ikke er særlig tilpasset saker der barnets foreldre er den eller de som utøver vold, og praksisen er heller ikke alltid i samsvar med de regler som gjelder.

Det at flere familievoldssaker anmeldes, og de fornærmede barna går gjennom rettslige prosesser, fører til at lovanvenderne og lovgiver får en større forståelse for sakenes

kompleksitet, og de særlige utfordringer som gjør seg gjeldende i familievoldssaker der barn er fornærmet. Disse erfaringene må alle aktører ta med inn i arbeidet med å jobbe for å styrke barns rettsvern.

Det avsluttes med biskop Solveig Fiskes ord om viktigheten av å sette fokus på familievold:

*”Det står om liv”.*²⁶⁰

---

²⁶⁰ Fiske (2013)

7 Kildeoversikt

Lover

- 1814 Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven) av 17. mai 1814
- 2010 Lov om vergemål (vergemålsloven) av 26. mars 2010 nr. 9
- 2008 L07.03.2008 nr. 5 Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte
- 2005 Lov om barnehager (barnehageloven) av 17. juni 2005 nr. 64
- 2001 Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) av 20. april 2001 nr. 13
- 1999 Lov om styrking av menneskerettigheters stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30
- 1999 Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) av 2. juli 1999 nr. 63
- 1999 Lov om helsepersonell mv. (helsepersonelloven) av 2. juli 1999 nr. 64
- 1998 Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) av 17. juli 1998 nr. 61
- 1995 Lov om politiet (politiloven) av 4. august 1995 nr. 53
- 1992 Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17. juli 1992 nr. 100

- 1989 Convention on the Rights of the child, dopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 (barnekonvensjonen) 20. November 1989
- 1981 Lov om barn og foreldre (barnelova) 8 april 1981 nr. 7
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25
- 1969 Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) av 13 juni 1969 nr. 26
- 1967 Lov om behandlingsmåten av forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10. februar 1967
- 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom (EMK) Rome, 4. November 1950
- 1902 Alminderlig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

Forskrifter

- 2013 Forskrift til vergemålsloven (vergemålsforskriften) av 15. februar 2013 nr. 201
- 1998 Forskrift om dommeravhør og observasjon (dommeravhørforskriften) av 2. oktober 1998 nr. 925
- 1985 Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) av 28. juni 1985 nr. 1679

Instrukser

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. juni 1990 nr. 3963

Reglement

Den Norske Advokatforening, *Regler for god advokatskikk med kommentarer*,
<http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/>

Den Norske Advokatforening, *Retningslinjer for bistandsadvokater*,
<http://www.advokatforeningen.no/Advokatroller1/Roller/Bistandsadvokat/Retningslinjer-for-bistandsadvokater/>

Høyesterettsavgjørelser

Rt 2011 93

Rt 2011 883

Rt 2010 363

Rt 2010 949

Rt 2007 453

Rt 2007 1450

Rt 2005 907

Rt 2004 844

Rt 2003 383

Rt 2002 917

Rt 2000 1510

Rt 1996 864

Rt 1995 1248

Rt 1994 303

Rt 1994 1190

Rt. 1993 1118

Rt 1987 364

Lagmannsrettsdommer

LA-2013-56193

LE-2013-130103

LG-2013-84564

LG-2013-130129

LB-2012-81111

LA-2011-24690

LA-2010-200869

Tingrettsdommer

Oslo Tingrett, 15. november 2013, saksnr. 13-131491-MED-OTIR/02

TDRAM-2011-169175

TAUAG-2011-186149

Proposisjoner (Tidl. Odelstingsproposisjoner)

Prop. 91 L (2010-2011)

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Prop. 4 L (2009-2010)

Ny vergemålslov

Prop. 97 L (2009-2010)

Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)

Prop. 116 L (2009-2010)

Endringer i domstolloven (ekstraordinære valg til lekdommerutvalgene m.m.) og straffeloven 1902 (avvergingsplikt)

Ot.prp.nr. 10 (2008-2009)

Om lov om vergemål

Ot.prp.nr. 110 (2008-2009)	<i>Om lov om vergemål (vergemålsloven)</i>
Ot.prp.nr. 11 (2007-2008)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven mv.</i>
Ot.prp.nr. 113 (2004-2005)	<i>Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.)</i>
Ot.prp.nr. 28 (1999-2000)	<i>Om lov om endring i straffeloven mv. (seksuallovbrudd)</i>
Ot.prp.nr. 19 (1996-1997)	<i>Om love om endringer i straffeprosessloven (observasjon av små barn med mer)</i>
Ot.prp.nr. 13 (1998-1999)	<i>Om lov om helsepersonell m v (helsepersonelloven)</i>
Ot.prp.nr. 33 (1993-1994)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrking av kriminalitetsofres stilling)</i>
Ot.prp.nr. 63 (1980-1981)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven (advokathjelp til fornærmede i voldtektssaker)</i>

Innstillinger til Stortinget (Tidl. Innstillinger til Odelstinget)

Innst. O. nr. 39 (1993-1994)	<i>Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrking av kriminalitetsofres stilling)</i>
------------------------------	---

Innst. O. Nr. 28 (1998-1999) *Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien)*

Norges offentlige utredninger (NOU)

NOU 2006: 10 *Fornærmede i straffeprosessen- nytt perspektiv og nye rettigheter*

NOU 2004: 6 *Mellom effektivitet og personvern*

NOU 2003: 31 *Retten til et liv uten vold*

Stortingsdokumenter

Meld. St. 15 (2012-2013) *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*

Vedtak og rapporter

Rundskriv fra Statens sivilrettsforvaltning 1-2014 *"Utgiftsdekning og godtgjørelse til verger og representanter"*. 14. januar 2014.

Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/2008 *Familievold*. Oslo, 23. juni 2008.

Rundskriv fra Justis- og politidepartementet G-70/98 til domstolene, politiet og påtalemyndigheten m.fl. *Forskrift om dommeravhør og observasjon m.m.* Oslo, 23. oktober 1998.

PHS, Kripos og Statens Barnehus Bergen. *Rapport om sekvensielle avhør av førskolebarn*. Bergen 25. juni 2012.

Justis- og beredskapsdepartementet. Rapport fra arbeidsgruppe, *Avhør av særlige sårbare personer i straffesaker*. 16 oktober 2012.

Veiledninger

Statens sivilrettsforvaltning. Veiledning til fylkesmennene ”*Fylkesmannens opplærings-, veilednings- og bistandsplikt*”. 1. juli 2013

Politidirektoratet. *Veileder for politiet*. Desember 2008

Politiske handlingsplaner

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017 (justis og beredskapsdepartementet)
”*Et liv uten vold*”

Litteratur

Aas, Geir, PhD-avhandling, *Polititngrep i familiekonflikter*. Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Juridisk fakultet UiO, august 2009.

Andenæs, Johs, *Norsk straffeprosess*, samlet utgave ved Tor-Geir Myhrer, 4 utgave. Universitetsforlaget, 2009.

Andenæs, Johs, *Norsk Straffeprosess* bind I, 3. utgave. Universitetsforlaget, 2000.

Bjerke, Hans Kristian, Keiserud, Erik, *Straffeprosessloven Kommentarutgave BIND II*, 3. utgave. Universitetsforlaget, 2001.

Giske, Jon, *Jusleksikon*, 3. utgave. Kunnskapsforlaget, 2007.

Magnussen, Svein, *Vitnep psykologi. Pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettsal*. Abstrakt forlag, 2004.

Pettersen, Trine, *Lyspunktet* 1. utgave. LIV forlag 2012.

Robberstad, *Bistandsadvokaten* 3. utgave. Universitetsforlaget, 2014.

Robberstad, *Bistandsadvokaten* 2. utgave. Universitetsforlaget, 2003.

Norske lovkommentarer

Bruzelius, Karin M. *Kommentarer til vergemålsloven*. Norsk lovkommentar nettversjon. [Sisert fra Rettsdata 2. april 2014]

Bøhn, Anders. *Kommentarer til domstolloven*. Norsk lovkommentar nettversjon. [Sisert fra rettsdata 2. april 2014]

Matningsdal, Magnus. *Kommentarer til straffeloven*. Norsk lovkommentar nettversjon. [Sisert fra Rettsdata 2. april 2014]

Rugland, Vidar og Gooderham, Ellen. *Kommentarer til opplæringslova*. Norsk lovkommentar nettversjon. [Sisert fra Rettsdata 2. april 2014]

Skaflem, Ingolf. *Kommentarer til straffeprosessloven*. Norsk lovkommentar nettversjon.
[Sisert fra Rettsdata 2. april 2014]

Stortingshøring

Lier, Kurt A. Juristforbundet, Stortingshøring om Dokument 8:31 S (2013-2014) om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene. 08.04.14

Lindboe, Anne. Barneombud, Stortingshøring om Dokument 8:31 S (2013-2014) om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene. 08.04.14

Pettersen, Astrid Johanne. Leder Barnehuset Oslo. Stortingshøring om Dokument 8:31 S (2013-2014) om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene. 08.04.14

Salomon, Hege. Advokatforeningen, Stortingshøring om Dokument 8:31 S (2013-2014) om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene. 08.04.14

Stokkereit, Ivar. UNICEF, Stortingshøring om Dokument 8:31 S (2013-2014) om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene. 08.04.14

Avisartikler

Foss, Andreas Brekke, Vedeler, Mathias og Skatvedt, Kaja. *"Overgrepsutsatte barn må vente ulovlig lenge på avhør"*. Aftenposten. 21. februar 2014.

Foss, Andreas Brekke, Vedeler, Mathias og Skatvedt, Kaja. *"Ikke akseptabelt å la barna vente månedsvis på avhør"*. Aftenposten. 26 februar 2014.

Skatvedt, Kaja, Foss, Andreas Brekke. *"Debatten om ventetiden for dommeravhør av barn- Illustrerer at politiet ikke tar avhør av barn alvorlig nok"*. Aftenposten. 7. april 2014.

Holdal, Elise og Jensen, Tove. *"Flere barn har ikke fått nødvendig undersøkelse etter overgrep"*. NRK. 17. januar 2014.

<http://www.nrk.no/nordnytt/frykter-for-barns-rettssikkerhet-1.11453372>

TV2 Nyheter. *"Tre av fire familievoldssaker henlegges"*. TV2. 29. november 2012.

Vedeler, Mathias, Skatvedt, Kaja og Foss, Andreas Brekke. *"Mener ventetiden er et nytt overgrep mot barna"*. Aftenposten. 22. februar 2014.

Nettdokumenter

Politidirektoratet. *Kommenterte STRASAK-tall 2012, 17. januar 2013* [26.03.14]
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2008.pdf

Politidirektoratet. *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2013. Kommenterte STRASAK-tall 2013, 15. januar 2013* [26.03.14]
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2393.pdf

Bruun, Malin. Fylkesmannen i Nordland *"Sladrehank skal selv ha bank- eller"?* [02.04.14]

Grønnlie, Runhild. NKVTS, *Vold- definisjoner og omfang*, 14.08.2009. [02.02.14]
<http://www.nkvts.no/tema/Sider/Volddefinisjonerogomfang.aspx>

Rise, Katharina. Oslo Statsadvokatembeter. *Straffeloven § 219, med fokus på barn som er vitne til vold, og betydningen av HR-2010-1426-A*. BLI 14.10.10. [27.01.14]

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/bld/Nyheter-og-pressemeldinger/Nyheter/2010/bedre-beskyttelse-for-barn-som-er-vitne-.html?id=621122>

Vergemålsportalen. *Ny vergemålslov og ny organisering av vergemålsarbeidet* (2013) [07.03.14]

<http://www.vergemal.no/Nyheter/Ny-lov---en-kort-innforing/>

Personlig meddelelse og uttalelser

Aamot, Aud. Statens Barnehuset Oslo. E-post . 9. april 2014.

Fiske, Solveig. Biskop av Hamar. Innlegg under RØD KNAPP- stopp vold mot kvinner sin markeringen av FNs internasjonale dag for avskaffelse av vold mot kvinner. 25. november 2013.

Horne, Solveig. Barne- og familieminister. Innlegg under RØD KNAPP- stopp vold mot kvinner sin markeringen av FNs internasjonale dag for avskaffelse av vold mot kvinner. 25. november 2013.

Pedersen, Gry-Anita. Politiførstebetjent, Oslo Politidistrikt, Stovner politistasjon. E-post. 26. mars 2014.

Pedersen, Ida-Marie. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, vergemålsavdelingen. Møte på Pedersens kontor. 11. mars 2014.

Stokkerei, Ivar. UNICEF. E-post. 10. april 2014.